

Scrupuli	} Hænota	} est.
Grani		
Manipuli		
Pugilli		
		{ 3.
		{ Gr.
		{ M.
		{ P.

Et si autem præstaret, abiectis ac posthabitis profus iam dictis notis, pondera ipsa primis suis saltem literis, si non integra, scribere, potissimum vnciam & drachmam, ne scilicet notarum 3 & 3 affinitate vel medici, vel pharmacopœi ipsi magno mortalium incommodo peccarent, & aberrarent: tamen quum vsus longi temporis id obtinuerit, vt pondera notis potius quibusdam quam literis designentur, in eam maximè curam incumbere decet medicos, vt accuratè ductus notarum delineent, quo ab omnibus agnosci, & alià ab alijs discerni queant, ne scilicet scribendi negligentia pharmacopœis errandi occasionem præbeant. Nos quidè neglecto quo hodie medici vtuntur more, pondera & mensuras medicamentorum integris dictionibus, quo minus tum typographus in ijs excudendis, tum pharmacopœi in construendis compositionibus aberrarent, exarauimus. Sed de ponderibus satis, ad medicamentorum igitur compositiones iam transire tempestiuum est.

DE ANTIDOTIS, SEV CONFECTIONIBVS
MAGNIS VOCATIS, ET OPIATIS,
Sectio secunda.

AVREA ALEXANDRINA.
Nicolai Myreplici.

AD capitis fluxiones, à frigore natas, efficax est: dolorem enim eius confestim mitigat. Oculorum lachrymas sistit, dentium dolores sanat, non modò epota, sed & imposita. Comitialibus subito factis, profus auxiliatur. Furiosorum incompositos motus compescit, & in vniuersum omnè capitis dolorem mulcet. Tussientibus, tabidis, humores aëgre à thorace reijcientibus, cardiacis, sanguinemq; excreantibus mirificè opitulatur. Confert etiam resolutis, viscerum & laterum malis. Lapides conterit, stillicidium & difficultatem vrinæ soluit, & omnia vteri vitia discutit. Quotidianis, tertianis, & quartanis febribus ante inuasionis horam sumpta succurrit. Quisquis deniq; semper hac vtiantidoto consueuerit, is neq; apoplexiæ, neq; colico malo vnquam obnoxius erit. Conficitur autem in hunc modum. Asari, ^a seminis hyosciami, ^b carpobalsami, ana drachmas duas & dimidiam. Caryophylli, opij, ^c myrrha, cyperi, ana drachmas duas. ^d Balsami, cinamomi, ^e folij, zedoariæ, zingiberis, ^f costi, corallij, ^g castiæ, euphorbij, tragacanthæ, thuris, ^h styracis calamitæ, ⁱ saluiæ, ^k mei, seselios, ^{*} sinapi, ^l saxifragæ, anethi, anisi, ana drachmā vnam. Ligni aloës, ^m rhei pontici, aliptæ moschata, castorij, spicæ, galangæ, opanacis, anacardij, mastiches, sulphuris ignem non experti crudius, radicis pæoniæ, eringij, carnis palmularum, ⁿ behen albi & rubri, rosarum, thymi, acori, pulegij, aristolochiæ longæ, gentianæ, corticis radicis mandragoræ, chamædryos, ^o phu, ammeos, baccarum lauri, piperis longi, piperis albi, xylobalsami, ^p carnabadij, ^q amomi, ^r seminis macedonij, ^s libyftici, rutæ, ^t sinonis, ana drachmam dimidiam. Auri puri, argenti puri, ^u margaritarum non perfora,

perforatarum, ossis anterioris narium purpuræ, ossis cordis ceruini, añ grana frumentacea quatuordecim. Lapidis saphyri, smaragdi, iaspidis, añ drachmam vnam. Nucis auellanæ drachmas duas. Pyrethri, ramenti eboris, calami odorati, añ grana frumentacea viginti nouem. Mellis, aut sacchari, quod satis est.

ANNOTATIONES.

HAEC integra & legitima est, & ad verbum è Græco Nicolao transcripta Aureæ Alexandrinæ compositio, quam si cum aliorum codicum descriptionibus conferre uolueris, reperies in ijs quædam desiderari. Non est autem quod quispiam speret à nobis vt componendi rationem præsentis, & aliorum etiam sequentium antidotorum exponamus: id namq; infiniti ferè laboris esset, sed quod polliciti in huius libri præmio sumus, si quæ vel uocum, vel rerum obscuritas & difficultas in medicamentorum compositionibus occurrat, hanc breuibus semper annotationibus illustrabimus. Nec etiam de singulis annotationes struemus, sed de ijs solùm, quorum nulla in libro primo facta est mentio. Aurea verò dicta est, ab auro quod eius compositionem ingreditur. Alexandrina autem *Aurea cur dicta?* cognominatur ab insigni vrbe Alexandria, vbi constructa est. Nam illic studia bonarum artium maximè floruerunt, vt mirum non sit optimos quoq; medicos ibidem commoratos fuisse.

a Seminis hyoscyami.) Quotiescunq; Hyoscyami seminis simpliciter & sine adiectione *Hyoscyamus simpliciter elatus.* fit mentio, semper album inaudiendum erit. Hoc enim placidissimum existens, ad medicinam vtile est. Quod si verò illud non adlit, flauo vtendum erit. Nigrum autem, vt inutile ac venenatum, penitus fugiendum. Id quod semel monuisse pharmacopœos satis sit.

b Carpobalsami.) Quum suspicio non leuis, imò indubitatum sit, neq; Carpobalsamum, *Carpobalsamum.* neq; Opobalsamum, neq; Xylobalsamum Seplasiarum esse legitimum & verum: non temerè illis ad conficienda medicamenta vtendum erit, sed potius ex officinis medicorum

eijcienda, & succedaneo illorum vtendum, quod autore libelli *περί ἀντιβαρδικομυλίων* teste, est *Succedaneū* radix violæ albæ, ait enim, *ἀπὸ καλοῦ λευκῆς ῥίζης*. Violam autem albam, non Teophra- *balsami.* sti, sed Dioscoridis, quæ Seplasijs & Arabibus Cheiri dicitur, hoc loco inaudire oportet. *Viola alba.*

Hæc enim commodissimè pro Balsamo vsurpari potest: id quod facultates vtriusq; abundè docent. Vt enim Balsamum est tenuium partium, mentes mouet, vterumq; aperit: sic quoq; radix, flores, semen, & totus Leucoij siue violæ albæ frutex. Imò radix eius, vt gustus liquidò docet, mordax & acris reperitur, & aliqua ex parte odorata. Vt odio digna sit Matthioli tum impudentia, tum pertinacia, qui affirmare audet eam radicem nec morsu mordacem, nec feruentem ore, nec vlla ex parte odoratam contra manifestum tum narium, tum linguæ iudicium. Parum igitur circumspectè aliorum sententias suggillat & arrodit Matthiolus. Quod verò ad libellum succedaneorum Galeno adscriptum attinet, facile concessero hunc non esse Galeni, sed spurium, quod multa substituatur absurdissima, quod nos suprâ in nostris succedaneis etiam aliquoties ostendimus. Tamen non est improbandum quod balsamo substituit violæ albæ radicem, propter causam quam produximus. Quum itaq; habeamus à natura productum, quo pro omnibus iam dictis vtamur: *Cordiopia improbata.* non est cur ad aliquod arte paratum, nempe oleum Caryophyllorum, vt Valerius Cordus censuit, confugiamus.

c Myrrhæ.) Actuarius latinus, à Ruellio conuersus, pro Myrrha habet baccarum Myr- *Actuarij loci.* ti. Sed locum illum esse deprauatum, è Nicolao abundè liquet, qui hic habet *σμίρκης*. *Lacus emendatus.* Latini etiam codices omnes, qui Nicolao præposito hætenus attributi sunt, Myrrhæ legunt.

Vt dubium non sit, pro *σμίρκης* apud Actuarium falsò scriptum esse *μυρσίνης*: & facilis quidem ab altera in alteram vocem fuit lapsus. Porrò optima & vera Myrrha inuentu rara *Myrrha.* est: vt hoc nomine metuendum sit, officinarum Myrrham non esse legitimam. Suspicionem hanc auget, quod nota quæ sunt apud Dioscoridem, & libro primo commemorata, illi non omnes conueniant. Quin ipsi Bdellij indicia magis respondere videntur, quàm Myrrhæ: vt ea de causa Bdellij potius quàm Myrrhæ species quibusdâ esse putetur. Quicquid autem sit, constat nõ esse optimam, nec inter Myrrhas deterrimam. Apparet autem, eam esse Myrrhæ speciem, quæ Caucalis Dioscoridi nominatur. Quippe hæc *ὑπὲρ ὄρου*, *Caucalis* hoc est, vltra tempestiuitatem producta, bonitatem suam amisit, & exoletarum more are- *myrrha.* scit, nigra ac retorrída existit.

d Balsami.) Valerius Cordus in suo medicamentario libro, pro Balsamo habet Opo- *Cordus.* balsamum, quod admiratione dignū est: quandoquidè in Græco Nicolai codice *καλοῦ*, & in Latinis quoq; codicibus scriptum sit Balsami. Sed quum neutrum habeatur, parum refert vtro modo legas, vtendum enim erit succedaneo: quod qualis sit, paulo antè exposuimus.

fuius. Ridet me hoc in loco Franciscus Alexander, quod notarim Cardum propterea, quod pro Balsamo subiecerit Opobalsamum, quod per balsamum sit intelligendum Opobalsamum, ignorans Myrepsum distinctè ijs vocibus Xylobalsamum, Opobalsamum, Carpobalsamum, & Balsamum uti, atq; per tres priores lignum, succum, & fructum semenuè, per quartam verò herbam ipsam intelligens. Quapropter non tantum ridendus, sed cachinno excipiendus nobis hoc nomine Franciscus erit.

*Folium.
Succedaneum
folij.*

e Folij.) Folio verò, quod Græcis vetustioribus Malabathrum dicitur, Sephasias destitui, libro primo indicauimus. Succedaneo igitur eius ut pharmacopœi utantur est necesse, quod, Galeno autore, est κασία σφαιρίτις, ἢ νασὸς οσαχυσ, ἢ ἀτρεακυλις; id est, casia rotunda, aut spica nardi, aut atractylis. Quum verò hæc antidotus alioquin capiat casiam, & spicam nardi, præstat folij loco atractylim vsurpare, Quæ qualis sit, in primo de Stirpium historia commentariorum tomo monstrauimus. Atractylim autem folij esse succedaneum, hinc omnibus palam fit, quòd hæc idem temperamentum, eandemq; facultatem cum Spica nardi obtinet. Siquidem in primo ordine calefacit, & secundo exiccat, obstructionsq; iecoris, ac aliorum internorum viscerum, perinde atq; Spica nardi, tollit: vrinam cit, & fluxiones desiccet, ut hinc omnibus perspicuum euadat, Galeni locum hunc in libello

*Galeni locus
restitutus.*

ἀντιβαλλομύων esse mendosum. Nam illic falso ἢ τρεακυλις, pro ἢ ἀτρεακυλις scribitur. Nulli enim neq; apud Galenum, neq; Dioscoridem stirpis, quæ Tractylos dicitur, mentio fit. Verùm hoc loco, more suo, Matthiolus mihi insultat, & perperam me in altera sua ædificatione Dioscoridis Malabathri seu Folij loco Atractylim substituisse scribit, nulla alia motus ratione, quàm quod nusquam se apud Galenum legisse dicat, quod Atractylis Folij vicem suppleat, sed Casia potius odorata, & Nardi spica. Quasi verò id non doceat Galenus in eo libello qui inscribitur περὶ ἀντιβαλλομύων, operatq; Ioannis Caii Britanni æditus est. Cui accedit ratio paulo antè à me producta. Non quod inficias eam pro folio Casiam odoratam & Nardi spicam substitui posse, sed quum vtraq; alias compositionem hanc ingrediatur, consultius esse arbitratus sum, nunc pro folio vtendum esse, ob causas iam dictas, Atractyli. Ut hinc liquidò appareat, Matthiolum nusquam non alios, me maximè, reprehendendi captare occasionem. Quid enim à sycophantæ morsu, etiam admodum circumspectè dictam, tutum esse posset? Porro quum Atractylis non nisi sata in Germania proueniat, licebit in eius penuria spina vti, quam vulgus & officinæ Carduum benedictum appellant, non propterea, ut malitiosè mihi impingit Matthiolus, quod in Germania Atractylis non reperiatur, nisi in hortis sata, quum eadem de causa Carduus etiam benedictus, quandoquidem nullibi reperiatur nisi in hortis satus, substitui nequeat, sed quod Carduus ille frequens in hortis colatur, & easdè cum Atractylide vires habeat. Quæ igitur Matthiole furia te exagitarunt, ut in hanc prorumperes in tuis epistolis medicinalibus vocem? proh Dij immortales, quanta est hic Fuchsi inepitia. An non mihi nunc licet potius in hunc modum exclamare. Pro Deum immortalem quanta est Matthioli improbitas & peruersitas, qui malitiosè rapit in calumniam quod verissimè est à me dictum. Cur enim non suaderem in penuria Atractylidis herbæ in Germania paucis cognitæ, ac rarissimæ, aliam hac multo frequentiore & in omnium hortis plantatam substituere? Sed satis sit in præsentia Matthioli mordacitatem vtunq; adumbrasse.

Casia.

f Casia.) Intelligit eam quam Sephasia ligneam vocant. Non est autem quòd hactenus vtitam accipiant pharmacopœi Casiam, quòd illa radice potius quàm arboris cortex sit, ut omni odore ac sapore, ita etiam facultate destituta. Exigenda igitur prorsus ex omnibus officinis erit, nec vlli deinceps compositioni permiscenda. Quæ autem vera sit Casia, libro primo diximus, nempe ea quam inter species Canellæ quidam numerant. Ea enim haud dubiè Casia species est, tametsi fortè non optima. Quare rectè fecerint pharmacopœi, si semper eius duplum acceperint. Id quod etiam in Cinamomo faciendum erit.

Canella.

*Cinamomum
nostri quale.*

Quippe Cinamomum nostrum haudquaquam optimum aut certè Casia genus est, ideoq; duplicato eius quoq; pondere vtendum erit. Id quod in succedaneis suis Galenus quoq; suadet, inquit: ἀντιβαλλομύων, κασίας σφαιρίτις διπλάσιον, ἢ νασὸς οσαχυσ διπλάσιον: Pro Cinamomo Casia fistula (ita enim vocat quam hodie ligneam appellant) aut sauina duplam portionem. Ut succedaneum Casia sit, Sauina pondus duplicatum. Quinetiam Dioscorides in Cinamomi legitimi penuria duplicatam Casia portionem sumendam esse hortatur. Quapropter perpetuò pharmacopœi pro vero Cinamomo, vulgaris & nostri Cinamomi, præsertim vbi nõ admodum acre fuerit, duplum: & pro Casia itidem, eius Casia quæ vulgare Cinamomum refert, duplam portionem in componendis medicamentis vsurpent. Videtur autem Cinamomum nostrum esse imbecillum Cinamomum, quod Galeno priuatim Cinamomis, alijs verò pseudocinamomum appellatur.

Costus.

g Costi.) Quoties Costi mentionem facit simpliciter, & citra adiectionem Nicolaus, semper

semper amarum appellatum intelligit, vt qui gustu feruidus sit. Nos vtriusq; Costi historiam, & picturam in altero nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo dedimus. Quum verò paucis adhuc vera Costus nota sit, operæ precium erit eius succedaneum cognoscamus: vt in penuria Costi, saltem succedaneum habeamus. Tale autem est Helenium, vel vt hodie nominant, Enula campana, quod in suis ἀντιβαλλομύδιαις confirmat Galenus, inquit: ἀντικόστος, ἐλένη. Subscribit quoq; ratio, quæ docet idem vtriusq; temperamentum esse, nec viribus inter se discrepare, vt ex ambarum stirpium historiae collatione omnibus sit manifestissimum.

h Styracis calamita.) De ea abunde libro primo dictum est, quapropter de hac ipsa in præsentia, quemadmodum etiam alijs quæ loco iam citato explicata sunt, nihil annotabimus. Quod semel hic monuisse lectorem satis sit.

i Salvia.) Latini Nicolai codices habent Saliuncæ, at minus rectè. Nam in græco Nicolai codice est ἐλελισφάκκις, id est, saluix, vt nos conuertimus. Nam hæc sanguinem cohibet, menses & vrinam cit, ideoq; rectissimè huic antidoto permiscetur. Errore autem imperiti librarij accidit, vt propter literarum affinitatem, Saliuncæ pro Saluix sit scriptum. Saliuncam autem à Saluia diuersam esse stirpem satis constat. Cæterum Saliunca, vt id obiter dicamus, non est Nardus siue spica Celtica, quam officinæ medicorum Spicam Romanam nuncupant, vt nonnulli putant. Quæ autem herba sit Saliunca tertio nostrorum de stirpium histo. commentariorum tomo diximus.

k Mei.) Meo vero quod Athamanticum dicitur, destituimur: quapropter eius succedaneum vtendum, quod est eius herbæ radix, quæ Germanis Beerwurz dicitur. Nam eadem quas Meum facultates obtinet, vt in altero nostrorum de stirpium historia Commentariorum tomo abundè ostendimus Matthiolus falsò herbam Imperatricem, siue Angelicam dictam pro Meo substituit.

* *Simapi.*) Hoc in loco Bernardus Desseñnius Cronenburgius pudendo errore Napum substituit, quum in græco codice disertè scribatur νάπτου. Sic passim bonus ille vir impingit turpiter, interim tamen nihilominus aliorum se censorem, si Dijs placet, cõstituit.

l Saxifraga.) Quum multæ hodie sint stirpes Saxifragæ nomine insignitæ, diligenter dispiciendum erit, quam hoc loco, & alibi quoq; Nicolaus, alijsq; Græci intellexerint. Nullam verò nisi eam quam Dioscorides Empetron: non quidem hoc, quod idem Phacoides nominant, sed quod post Tribulum libro 4. pingit, & Romanis Saxifraga dicitur. Eius historia & pictura est in tertio nostrorum de stirp. histo. commentariorum tomo capite 64. Officinis hodie ignota. Pro ea tamen vti licebit herba quæ Plinio Saxifraga, alterum Trichomanis scilicet genus, & hodie vulgò Ruta muraria appellatur, qua hætenus Seplasiæ perperam pro Adianto, siue vt illarum voce vtat, Capillo veneris vsæ sunt. Huic namq; herbæ Saxifragæ nomenclatura ferè præ omnibus alijs quadrat. Siquidem in faxis ac petris nascitur, & calculos vesicæ frangit, & vrinas cit. Dum itaq; nascitur, saxa frangit & perrumpit: dum etiam assumitur, calculos conterit, vt hoc nomine meritò illi Saxifragæ appellatio conueniat.

m Rhei Pontici.) Falsò in Cordi medicamentario libro, & omnibus latinis Nicolai codicibus, quorum fidem ille secutus est, Rheu barbari legitur. In Græco namq; Nicolao est ῥέος ποντικῆς. Est autem Rheu ponticum diuersum à Rheu barbaro: vt libro primo huius Operis, & alibi copiosissimè demonstraui. Quum verò Rheu ponticum Galeni, aliorumq; veterum, de quo hoc loco Nicolaus loquitur, sit officinis nostris incognitum adhuc, aut saltem in vsum hodie medicorum non veniat, pro eo succedaneo aliquo vtendum erit: quod quale sit, metipse Nicolaus ostendit. Nam suo quoq; tempore rarum esse cœpit Rheu ponticum verum, ideoq; eius succedaneum indicare coactus est. Sic enim in interpretatione quarundam vocum ille scriptum reliquit: ἢ ῥέος, κενταύριον τὸ μέγιστον, ἢ συμφύτης ρίζα, id est, Si desit Rheu, Centaurio magno aut Symphyti radice vtendum. Et Nicolai sententiam confirmat Galenus, qui in libello suo περὶ ἀντιβαλλομύδιαις ἀντιῥέος, κενταύριον: hoc est, pro Rheo, Centaurium, substituendum esse docet. Quum itaq; ferè omnes Centaurij magni radicem pro vero Rheo pontico vsurparent, factum est, vt nomen Rhei pontici in Centaurij radicem translatum sit: quod etiam hodie in officinis retinet. Rheo pontico igitur Seplasiarum, aut Symphyto, id est, Consolidæ maioris vulgò vocatæ radice, pro veterum Rheo vtendum erit pharmacopœis. Hoc autem in loco maxime vsurpandum erit, vt sanguinem excreantes hæc antidotus iuuare etiã possit. Quum verò neutra harum radicum purgandi facultatem habeat, dubium nõ est, nostrum Rheu barbarum, cui eiusmodi facultas inest, à veterum & Nicolai Rheo esse diuersum, quod libro primo quoq; fusius monstraui.

n Behen albi & rubri.) Græcè est ἑρμόδακτύλος ἑρυθρὸς καὶ λευκός, id est, hermodactyli rubri & albi.

O iij & albi,

Costi succedaneum.

Styrax calamita.

Salvia.

Saliunca.

Meum.

Simapi.

Saxifraga.

Empetron alterum.

Cordus balucmatus.

Rheu Ponticum.

Succedaneum Rhei pontici.

*Hermodacty-
li Nicolai.
Behen alba
& rubra.*

& albi. Studiò autem has voces omisimus, ne imperitis Seplatiarijs errandi daremus occasionem, qui Hermodactylos nominant stirpes, ab ijs quas ita Nicolaus appellat diuersissimas. Quippe Nicolaus, perinde atq; Actuarius, Hermodactylos rubros & albos vocat eas radices, quas Arabes, & officinæ medicorū, hos quasi semper imitantes, Behen albam & rubram nominant. Hæ olim afferebantur ex Armenia: quarū quædam contorta erant, alia in rectū exierunt, suauis odore, & glutinoso humore. Eas Serapio calidas & humiditas, ex Mesuæ cuiusdam sententia, esse statuit. Auicenna calidas & siccas in secundo ordine. Ita nihil est in Arabum scriptis solidum, ac sibi consonans. Hodie ex Italia ad nos deferuntur, vt suspicio sit, non esse legitimas, præsertim quum Arabum notæ illis non respondeant. Alba quidem Behen, quæ officinæ ostendunt, mirificè tortuosa est; ac glutinosum aliquid præ se fert, sed minimè odore suauis donata, vehementer tamen amara. Rubra certè nihil habet, quod legitimam esse doceat. Quid autem sit Behen illa rubra tomo i. nostrorum de stirp. histo. cōmentario monstrauimus. Præstat igitur in ista hæcitate harum radicum succedaneo vt, quod Auicenna autore est Tuder. Ita verò Horminum appellat nominatam herbam: quæ qualis sit, altero nostrorū de Stirp. histor. cōmentariorum tomo monstrauimus. Horminum autem pro Behen substitui posse, facultates eius abundè docent. Nam venerem stimulat Horminum, Dioscoride autore. Behen itidem, Auicenna attestante, semen genitale adauget. Hic discutiendi gratia maximè indi potest. Quod si tamen sanguinem excreantibus hanc antidotum dederimus, præstat Behen rubeum officinarum, vtpote adstringens medicamentum, iniicere.

Phu.

o Phu.) Valerianam intelligit: & quidem, si haberi potest, optimam, quæ, qualis sit, alibi ostendimus. In melioris autem penuria, vulgari vt licebit.

Carnabadiū.

p Carnabadij.) Græcè est καραβάδι. Studiò igitur Græcam vocem retinimus, vt quid per hanc vocem Nicolaus intelligeret, pharmacopœi cognoscerent. Ita verò appellat, nempe καραβάδι & καραβάδιος, cuminum Aethiopicum, vt satis liquet ex antidoto 406. in qua metipse Carnabadium interpretatur cuminum Aethiopicum. Simeon autem Sethi, & alij recentiores Græci, Carnabadium nominant, Careum Dioscoridi & alijs dictum. Hinc est, quod latini codices Nicolai, quos Cordus secutus est, hoc loco pro Carnabadio habent Carei. Nihil autem refert, Cumini an Cari, seu Carei semen vsurpemus, quum eandem facultatem omnia obtineant, & vtrunq; vrinam moueat, flatustq; discutiat.

Amomum.

Corduserrat.

q Amomi.) Amomum legitimum hodie desiderari, libro primo ostendimus. Neq; enim est rosa Hierichuntis, aut S. Mariæ, vt Cordus censet. Siquidem Bryoniæ folia haud obtinet, nullum Origani odorem refert, acrimonia nares non percellit, imò potius nullus est odoris. Tantisper igitur dum carebimus verò Amomo, eius vice, Galeno autore, Acoro vtetur: aut in huius penuria, Galanga maiore vocata, aut ammos semine.

Succedaneum Amomi.

Macedonisiū

r Macedonisiij.) Per Macedonisiū inaudiendum semen, quod Græcis Hippofelinum, & Romanis Olus atrum nominatur. Hinc est, quod idem semen in hodiernum vsq; diem Seplatijs petroselinum macedonicum, quod in huius locum in veri petroselini Macedonici locum successerit, vocetur: quum Macedonisiū potius, Nicolai exemplo, illis appellandum esset. Sed hinc more suo nobis obgannit Matthiolus, negatq; Macedonisiū vocatū esse Hippofelini, sed potius Smyrniij semen. Parum cogitans Smyrniij semen esse Brassicæ semini simile, cum quo Macedonisiū nullam prorsus similitudinem habet, rotundum enim non est. Quapropter si etiam euicerit Matthiolus hoc semen quod officinis nostratibus Petroselinum macedonicum vocatur non esse Hippofelinum, tamen id nunquam à nobis impetrabit, vt illi concedamus idem semen esse Smyrniū, ideo in manifesto errore versari Matthiolum constat.

Libysticum.

Succedaneum Libystici

Libystici

s Libystici.) Et illud hodie semen in officinis medicorum desideratur. Neq; enim id est quod Leuisticum illæ appellant: id enim Dauci potius genus est, vt alibi demonstrauimus. Quapropter eius succedaneo vtendum, quod, Galeni testimonio, est Staphilinus. Vt enim Libystici semen mensis cit, vrinam prouocat, flatustq; discutit: ita etiam Staphilinus, vt ex vtriusq; historia patet. Aut loco eius vtantur semine eius herba, quam nos pro Libystico in altero nostrorum de stirpium historia cōmentariorum tomo subiecimus.

Succedaneum Simonis.

Simonis.

t Simonis.) Simonis historiam in tertio de Stirpium historia tomo texuimus. Non habetur in officinis medicorum. Pro eo tamen vsurpare licebit semen id, quo hætenus Seplatiæ pro Amomo vsæ sunt.

Margarita integra.

Os anterius

varium purpure.

u Margaritarum non perforatarum.) Hæ enim perforatis, vt primo diximus libro, præstantiores sunt.

x Osis anterioris narium.) Intelligit id, quod Actuario & alijs recentioribus Græcis Blattium Byzantium, & Byzantis appellatur. Officinis Blacca Byzantia. Sic autem nominant purpuræ operculum, quod foramini capitis eius, quod naris instar est, veluti scutum imponitur. De quo plura libro primo annotauimus.

y Mellis

y Mellis quod satis est.) Triplum verò mellis sumitur, quod semel monuisse sufficiat. Si quis de ceteris, quorum nulla in ijs annotationibus mentio facta est, dubitauerit, is ad indicem, aut primum recurrat librum. Cæterum in Nicolai latinis codicibus, octo hæc in ista Antidoto desiderantur medicamenta: Saluia, palmulæ, Behen album & rubrum, zaphyrus, smaragdus, iaspis, & nux auellana.

Qua in latinis Nicolai codicibus medicamenta desint.

THERIACA ANDROMACHI.

II.

Theriaca, seu Theriace dicta est, quod ferarū & viperarū moribus medetur, omnium antidotorū præstantissimū: exitiabilibus venenis, & ferarum virus eiaculantium ictibus aduersatur. Inueteratis capitis doloribus, vertiginibus, aurium grauitati, comitialibus, attonitis, apoplecticis uel resolutis, oculorū hebetudinibus, vociamissæ, asthmaticis, recenti & vetustæ tussi, sanguinem reijicientibus, egrè excreantibus, & nō nisi recta ceruice spirantibus, ventriculi imbecillitatibus ac inflationibus, colicis cruciatibus, ileosis, cholericis, cœliacis, regio morbo correptis opitulatur. Induratum lienem liquefacit, calculos in renibus comminuit, vrinæ difficultati, & vesicæ exulcerationibus medetur. Februm horroribus & rigoribus, hydropicis, elephantia laborantibus sæpe præfenti est auxilio. Menstruacit, fœtum mortuum excutit: articulorum doloribus adiumento est. Non autem corpus modò, sed & animi morbos per sanat. Melancholicis itaq; lymphaticis, aquæ pauoribus, & id genus alijs malis iugiter data succurrit. Cæterum in pestifera lue, vix aliud præsentius magisq; idoneum præsidium, hac ipsa inueniri potest. Habet ^a pastillorum ^b theriacorum, drach. viginti quatuor. Pastillorum ^c scilliticorum, drach. quadraginta octo. Piperis longi, ^d liquoris papaueris, ^e magmatis hedychroi, añ drach. viginti quatuor. Rosarum aridarum, ^f iridis Illyricæ, ^g glycyrrhizæ, ^h seminis napi syluestris, ⁱ scordij, opobalsami, cinamomi, agarici, añ drach. duodecim. Myrrhæ, costi, croci, casia, nardi Indicæ, ^k florum iunci odorati, thuris, piperis albi & nigri, ^l dictamni, ^m marrubij, ⁿ rhei, ^o stœchadis, ^p petroselinii Macedonici, calaminthæ, terebinthinæ, zingiberis, quinquefolij radicis añ drach. sex. ^q polij, chamepityos, styracis, amomi, ^r boti yos, mei, nardi Celticæ, ^s sigilli Lemnij, phu Pontici, chamædrios Creticæ, ^t foliorum malabathri, ^u chalcitidis tostæ, gentianæ, anisi, succi hypocistidis, carpobalsami, ^x gummi, seminis fœniculi, ^y cardamomi, ^z selios, ^{aa} acaciæ, ^A thlaspios, hyperici, ^B sagapeni, ammeos, añ drach. quatuor. Castorij, ^C aristolochiæ tenuis, seminis dauci, bituminis Iudaici, opopanacis, centaurij minoris, galbani, añ drach. duas. Mellis, libras decem. Vini phalerni, ^D quod satis est. Conijce in mortarium opium, hypocistidem, sagapenum, glycyrrhizæ succum, acaciam, styracem, opopanacem: & affunde exiguum mellis, & vnumquodque contusum dissolue, & adijce vinum ut illa superet, finitoq; vt per triduum madescant. Dein arida omnia, radices scilicet, semina, herbas, tusa & cribrata conijce in mortarium, & affuso vino terito, ac ^E vt collyria lauigato. Postea ijs e mortario exemptis, admisce omnia arida, & validè subigito. Tandem iniijce mel, terebinthinam, galbanum, & opopalsamum, ac calefacta in cacabo confunde. In mortario autem hæc vniendo diebus quinque validè subigito, ac in vitreo vase recondito. Atq; hoc modo Andromachi theriacam Nicolaus Myrepsus conficiendam esse docet. Aëtius aliã habet, huic propemodū similem, hanc scilicet. Casiam & Cinamomum per se tundito, & cribrato. Dein crocum, primum in mortariū coniectū, cum vino probè terito. Vbi q; tenuissimus factus fuerit, ei cribratam ligneam Casiam addito, & rursus affuso vino terito. Postquam Casia sufficienter fuerit trita, sigillum Lemnium, cum vino modico, in alio paruo mortario per se terito, & bitumen similiter dissolutum ad Crocum & Casiam iniijcito, ac rursus aliquandiu terito. Reliqua verò omnia herbacei generis cum tribus pastillis & castorio tundito, perq; tenuissimum cribrum

Theriacam conficiendi ratio pharmacopœis obseruanda.

O iij cernito,

*Chalcitis vt
torrenda.*

cernito. Succulenta verò omnia, acaciam nimirum, myrrham, opium, thus, hypocistidis succum, glycyrrhizam, opopanacem, sagapenum, galbanum, & gummi contusa, in competenti vini mensura vna die ante macerato. Styracem verò in mortarium magnum ac amplum coniectum, cum opobalsamo terito, & priuatim vnito. Deinde & præmacerata succulenta in mortarium iniçito, ac probè terito: atq; si opus fuerit, vinum sensim affundito. Postquam autem & hæc sufficienter fuerint trita, styracem antea tritum, & casiam, & crocum, & quæ cum eis sunt adijçito, ac diligenter vnito. Chalcitidis deinde bonæ vncias sex in ollam exiguam, nouam, amplioris, iniçito, & supra carbones ignitos imponito, & Chalcitidem assidue cum pura rudicula agitato. Quum verò liquefieri cœperit, & lutosam subsidentiam acquisierit, statim ab igne auferto: positaq; in terram ollula, quo vniatur, diligenter agitato, coagmentatamq; paulisper sinito. Deinde ablato & abiecto eo quod in superficie siccus & rufum apparet, ex medio quod viridius est, & molle apparet, accipito: ac quatuor drachmas ponderato, easq; in medium mortarium iniçito, in quo reliqua prius trita habes: cumq; modico vino in aliquo mortarij loco dissolutas, cum reliquis committito, ac exiguo addito melle despumato, vnito. Postquam verò Chalcitis ad reliqua trita fuerit admixta, omniaq; nigrum acceperint colorem, tunc addito etiam terebinthinam, cum modico melle prius dissolutam. Quæ deinde admixta, arida etiam tusa & cribrata adijçito, & reliquum item mellis paulatim admisceto. Postea cum magno pistillo omnibus quam diligentissimè vnitis, antidotum ipsam in mortarium transfundito, & pistillis ligneis ex grauissimo ligno & politissimo fabrefactis, eam ad solem in mortario tundito. Deniq; probè contactam sinito, & rursus post triduum aut quatrimum ad horas tres tundito, atq; id donec quadraginta dies abierint facito. *F* Dein vasis vitreis, modico melle despumato prius imbutis, excipito. Neq; verò vasa valde expleto, sed locum quandam quo transpirare, ac efferuescens se attollere medicamentum ne effluat possit, relinquito, probeq; contactum ac obligatum adseruato. Hæc est priore magis exquisita theriacam conficiendi ratio, quam Seplassarij obseruare debent. Reponendum autem hoc medicamentum, donec feruescat in tepido & sicco loco: postquam verò subsederit, in frigido & sicco loco adseruandum erit. Per mensem medicamentum ipsum visitare oportet, & rudicula munda agitare, ne id quod in superficie est, & quod vasi contiguum adhæret, exarescat. Cæterum *G* tempore ad concoctionem non exiguo indiget, quo matura vsui antidotus fiat, & iuste concoquatur.

ANNOTATIONES.

*Andromachus.
Bernardus
Dessennius
nō audiendus*

Hæc theriaca Andromachi senioris, Neronis archiatri est, adeoq; omniū optima. Quapropter cæteris omnibus contemptis, hac vna medici vti debent, nec aliam pharmacopœos parare oportet. Nec audiant hortor Bernardum Dessennium Cronenburgium, qui hanc officinis negligendam putat nulla alia de causa, quam quod sit mendosissima & peruersissima. Nam nos mendas eas omnes sustulimus, & simplicibus omnibus suas appellationes restituumus. Quod quum ipse præstare haud posset, factum est vt abiiciendam putarit. Sed neq; hoc loco Francisci Alexandri morsus effugere potui, quin me illis connumeraret, atqui falso, qui suas compositiones è mendoso Nicolai codice petunt omnes. Quum autem alijs in locis hanc calumniam abundè diluerim, & hoc loco Theriacæ compositionem ex Andromacho recenseam, prolixiore confutatione opus haud erit.

Pastilli.

a Pastillorum.) Pastillos Latina voce appellauimus, quos Græci τροχίσκος. officinæ non nihil deprauata appellatione, trociscos nominant.

Theriaci.

b Theriacorum. Pastilli theriaci sunt, qui à vipera, vel vt hodie vocant de thiro conficiuntur, qui infra inter pastillos describentur.

Scillitici.

c Scilliticorum.) Eodem in loco horum etiam compositionem reperies.

Liquor papaueris.

d Liquoris papaueris.) Opium hodie vocatum intelligit, quod non est nisi liquor siue lachryma papaueris, sua spontè emanans. De quo abundè lib. 1. diximus.

Magma Hedychrom.

e Magmatis hedychroi.) Pastilli genus est, qui ab Auicena corruptè Alindaracaron nuncupatur. Eius descriptionem infra inter pastillos referemus. *f Iridis*

f *Iridis Illyrica.*) Hæc hodie nostris Sepalsijs ignoratur. Annitendum verò illis, vt hanc *Iris Illyrica*, aliquando habeant ex Illyria, quæ non longè à Germania abest. Dum est generum, vt libro primo huius Operis diximus. Interim tamen dum Illyrica iride desituuntur, pro ea vt Florentina nominata vtantur licet: aut de Galeni potius in suis succedaneis sententia, Helenio odorato, seu vt hodie appellant, Enula campana aromatica. Inquit enim, *ἀντὶ τοῦ Ἰλλυρικῆς, ἑλένηο δρωματικῆς.*

g *Glycyrrhizæ.*) Non radicem eius, sed succum potius Andromachus hoc loco accipiendum esse innuit, id quod sequentia satis testantur, & idipsum confirmat libro primo de Antidotis Galenus, qui hanc vocem disertè explicans ait, *γλυκυρρίζης χυλῶς*, id est, dulcis radicis succum. *Glycyrrhizæ*

h *Seminis Napi sylvestris.*) Napum, quem Græci Buniada nominant, duplicem esse, alibi ostendimus, nempe satiuum & sylvestrem. Satiuum, paruum, oblongum, densumq; rapum est, quod Germanis *Drucken steckrüblin* oder *Beyrisch rüblin* nuncupat. Sylvestris, iisdem *Nasssteckrüblin* appellatur. Geminus autem est, Creticus, & Germanicus, vt tomo primo nostrorum de Stirp. histo. commentarium diximus. Matthiolus lib. 5. suarum epistolarum medicinalium Galeni sententiam, qui sylvestris Napi ex Creta allati semen Theriacæ imponendum esse præcipit, impugnat, & satiui potius Napi semen vsurpandum esse contendit, quod Andromachus nec agrestis, nec satiui apertè meminit, sed dulcis tantum Napi seminis. Quum verò in agresti nulla percipiatur dulcedo, sed potius acuta quædam amaritudo, ideo illum de domestici Napi semine locutum esse verisimile est. His inquit, Dioscoridis accedit autoritas, qui lib. 2. Napi satiui semen potum venenorum vires hebetare, antidotisq; admisceri scribit, quas tamen vires sylvestri, de quo 4. libro egit, nusquam tribuit, sed tantum ad vrinæ secundasq; ducendas commendauit. Quanquam autem non anxie cum Matthiolo contendere velim, num satiui, an sylvestris Napi Buniadis, quod vterq; dulcis sit, semen Theriacæ compositioni adhibendum sit, quum easdem vires habeant, tamen nihil dubito quin Cretici sylvestris Napi, vt pote maius & præstantius, vt ex pictura quam in primo nostrorum commentariorum de Stirp. histo. tomo sub iecimus, satis liquet, Galenus cæteris rectè prætulerit. Hincq; adeo est vt dum Galenum immerito flagellat, Matthiolus ipse in maximum incidat errorem, nempe Bunium cum Buniade confundens. Licet enim tum Bunias, tum Bunium Lapi genus sit, vt ex libro 20. Plinij capite 4. liquet, tamen Andromachus nequaquam de eo Napi quem Bunium, sed de eo quem Buniada vocant loquitur: inquit enim *καὶ γλυκῆς σπέρματος* *Βυνιάδης*. Quum verò Napus Bunias etiam geminus sit, quod ignorat Matthiolus, nempe satiuus & sylvestris, & rursus ille quoq; duplex est, vt loco paulo antè citato ostendimus, Galenus ex sylvestris genere Creticum reliquis antetulit. Cæterum quod ad Dioscoridis locum attinet, nemo est qui non videat Matthiolum illius testimonio non rectè vti. Siquidem Dioscorides non nisi de Napo Buniade, & eo quidem vtroq; satiui scilicet ac sylvestri, libro secundo tractat, quare non erat cur per sylvestrem Napum Buniada, ipse Bunium dictum intelligeret. Merito igitur Matthiolus suos prodir errores, dum in aliorum scripta nimium inquirens, quæ vera sunt pro falsis refutare studet.

i *Scordij Cretici.*) Creticum Scordium ad conficiendam Theriacam Galenus libro primo de Antidotis, vt pote quoddam optimum existit, vsurpandum esse iubet. Nos tamen inter ea nostrate satis efficaci vtetur. Hoc quale sit, alibi abundè monstrauimus: errareq; ibidem, qui pro eo alio sylvestri vtuntur, docuimus. *Scordium*

k *Iunci odorati florum.*) Quem latini iuncum odoratum, hunc Græci *σχόινον* vocant. *Iuncus odoratus.* Eius florem iisdem *σχόινον ἀνθῶν*, vel *σχόινανθοῦ*: Sepalsiæ, suo more deprauantes vocem, *Squinantus*. Squinantum nominant. Quum verò hodie flores illi ad nos deferri detierint, culmis iuncti vti cogimur. Sunt autem horum tenerrimæ partes in cacumine decerpæ vsurpandæ. Aut iunci huius succedaneo vtendum, quod Galeno *περὶ ἀντιβαλλομελέων* teste, est Cardamomum. Quid verò sit Cardamomum, libro primo docuimus.

l *Dictamni.*) Creticum intelligit, qui folia habet alba, lanugine obducta, gustu acria. *Dictamnus*. Hunc Sepalsiæ paucis ante annis, prius ignotum, agnoscere cæperunt. De quo alibi multa diximus.

m *Marrubij.*) Ita vocant Latini stirpem, quâ hodie Sepalsiæ græca nomenclatura *Pra-* *Marrubium* *Praefum*. *Praefum*.

n *Rhei.*) Rheum hoc loco non significat Rhabarbarum officinis nominatum, vt nonnulli arbitrantur, & vulgares Nicolai Præpositi nominati codices latini falsò interpretantur: sed veteribus descriptum, quod interdum cum adiectione Ponticum vocarunt. Id quod satis testantur Galenus, Paulus, & Aëtius, in quibus scriptum est, *ῥῆς, ῥοῦ ποντικῆς*, & *ῥῆς ποντικῆς*. Huc accedit, quod rhabarbarum officinarum Andromacho, quemadmodum

dum etiam Galeno, fuerit planè ignotum. Nequaquam igitur pharmacopœis in Theriacis huius compositione Rhabarbarum est vsurpandum, sed Rha veterum Ponticum dictum. Quia verò id ipsum hodie nondum ab omnibus cognoscitur, eius succedaneo pro illo vtendum, quod quale sit, in Aurea Alexandrina exposuimus. Sed huic meæ sententiæ, quasi ex composito, reclamationat Matthiolus, qui lib. 5. suarum epistolarum medicinalium Rhabarbarum potius illi substituendum esse docet, quam magni Centaurij radicem, idq; nulla alia de causa, quàm quod Rhabarbarum præter id quod polleat odoris fragrantia, mirum in modum contra venena, & venenatorum morsus valeat. Quasi verò nihil in Theriacis compositionem misceatur, quod non odoris fragrantia præstet. Cur igitur Scordium, Sagapenum, & Castoriū non etiam abijcit Matthiolus, quum nullum illorum non grauissimum exhalet odorem. Accedit huc, quod non omnia quæ ad compositionem theriacis adhibentur venenis resistent, multa enim hoc tantum nomine admiscuntur, vt cæliacis, dysentericis, sanguinemq; reijcientibus opem ferant, qua vtq; de causa Rha ponticum, aut loco eius Centaurij magni radix, eius compositionem intrat. Valde autem ridiculum est, quod Auicennæ testimonium pro inepta & falsissima sua opinione confirmanda adducit. Nam constat omnibus Auicennam per Rhabarbarum non nisi Rha ponticum intellexisse, & nequaquam id quod hoc nomine hodie in medicorum officinis appellatur, quod qui historiã eius cum Galeni verbis de Rha pontico conferre voluerit manifestè comperiet. Vt mirum sit, quod Matthiolum tam absurdas opiniones proferre non pudeat, nisi forte se in regio solio collocatum esse existimet, vnde omnibus ius dicere possit, & illius dicta pro Apollinis oracula nobis habenda esse sibi persuaserit. Constitueram quidem Matthiolum nullo in loco acerbè excipere, verum quum reprehendendi me, & magna ex parte immerito, nullum faciat modum, necesse est ipsum ita referiam, vt alij etiam intelligant Matthiolum inanibus & nullius momenti rationibus in aliorum sententijs confutandis vti. Quod ad Nicolaum Myrepsicum attinet, dubium non est illum fuisse pharmacopolam, non admodum rerum peritum, sed diligentem in colligendis tum veterum, tum recentiorum medicorum in vnum librum medicamentis, vt mirum nihil sit, ipsum Rha ponticum à Rhabarbaro secernere haud potuisse. Quare Matthioli consilium pharmacopœi, tanquam minus veritati congruens, reijciant.

Stæchas.

o *Stæchadis.*) Procerior meliorq; Stæchas, Galeno lib. 1. de Antidotis teste, est, quæ ex Creta affertur. Quot verò genera sint Stæchadis, primo libro, & tomo de Stirpium historia tertio monstrauius.

Petroselinum Macedonicū.

p *Petroselini Macedonici.*) Non intelligendum de eo semine, quod ita hodie officinis nominatur: id enim est Hippofelinum, & nequaquam Petroselinum è Macedonia petiitū. hoc namq; hodie haud cognoscitur. Licebit tamen pro eo vti semine Hippofelini, quod scilicet, Galeno teste, eius sit succedaneum. Hinc est, quod nomen Petroselini Macedonici, in hoc semen non sit temerè translatus. Nam quum in veri Petroselini penuria medici succedaneo eius vti cœperint, factum est, vt progressu temporis nomen Petroselini ei sit inditum, quod etiamnum hodie retinet in officinis. Habet autem Hippofelinum eandem cum Petroselino facultates, quare meritò eius succedaneum existit.

Polium.

q *Polij.*) Montanum intelligit, quod cæteris præstat. Historia & pictura eius est in tertio tomo.

Botrys gallica.

r *Botryos.*) Græcè & in libro Galeni de Theriaca ad Pisonem, vnde hanc compositionem ad verbum descripsimus, est ἀμώμυξ, βότρυς & separatis dictionibus. Hanc lectionem secutus est etiam Nicolaus Myrepsus, qui in Theriacæ Andromachi descriptione, itidem habet ἀμώμυξ, βότρυς & κελτικὴς, id est, amomi, Botryos Gallicæ. Botryn autem meritò Gallicam vocat, quod in Gallia copiosè proueniat, præsertim iuxta Lutetiam. Nam vt Ruelius, vir excellenti doctrina præditus, memoriæ prodidit, hæc herba Parisiensibus matronis, melius quàm Sepalsijs nota est, quæ illam odoris sui quem de se edit gratia vestimentis, pannis, linteis, ac stragulis curiosè interponunt, vt scilicet hinc odoris suauitatem contrahant. Andernacus in libris Galeni de antidotis primo, & de Theriaca ad Pisonem βότρυς & vocem parum rectè, vix conuertit. Andromachus autem in suis carminibus, quæ à Galeno iam citatis locis referuntur, non βότρυς & sed βότρυς & id est, racemosi tanquam præstantissimi meminit Amomi, quod ita dictum est, Dioscoride teste, quod διουὴ βότρυς ἐκ ξύλων ἀντιμωεπλεγμένον ἐαυτῶν, id est, ex ligno instar racemi seu vix se conuoluit. Hinc est quod Plinius Amomi vix non rarè, potissimum lib. 12. cap. 13. mentionem faciat. Quare si Andernacus vix vocem ab Amomi, interiecto comate, non distinxisset, reprehensione omni eius interpretatio, vacaret. Ex ijs igitur quæ iam commemorauimus manifestum sit, præsentem locum trifariam legi, quod in quibusdam codicibus, vt monstratum est, βότρυς & separatim ab Amomo, vt in libro de Theriaca ad Pisonem, & apud Nicola-

Nicola-

Nicolaum Myrepsum: in quibusdam verò, vt libro primo de antidotis Galeni, in carmine Damocratis, *βότρυος τ' ἀμώμου*, pro *βοτρύεντι*, aut *βοτρύωδος*, id est, vix amomi haud dubie carminis ratione dixit: in Andromachi autem carminibus *βοτρύεντι ἀμώμου*, hoc est, racemosi Amomi scribatur. Omnes verò iam dictæ lectiones commodè se habent, & legitimæ sunt. Nam Andromachus sua lectione innuere voluit, in Theriaces compositionem, eam maximè Amomi partem esse adhibendam, quæ vix siue racemi speciem obtinet. Idem etiam significauit Damocrates, dum vixam Amomi Theriacæ permiscendam inquit. Qui *βοτρύ* separatim legunt, hi præter Amomum iniiciendam esse aliam etiam herbam docent, quæ priuatim Botrys dicitur. Quorum certè sententia minimè damnanda erit. Nam quum inter facultates Theriacæ ea etiam ab omnibus iam dictis autoribus referatur, quod ijs qui non nisi recta ceruice spirant plurimum conferat, rectissimè profecto Botrys eius compositioni permisceri potest. Siquidem, vt Dioscorides autor est, hæc sumpta orthopnæas mulceat. Quum itaq; hæc sic se habeant, parum candidè facit Matthiolus, quod tum in altera Dioscoridis editione, tum in suis epistolis medicinalibus immeritò flagellat. Nam quum in libro meo de medica. compositione Andromachi Theriaces compositionem retulissèm, contendebam de sententia Nicolai Myrepsi non solum Amomum, verum etiam Botrym iniiciendam esse. Nec dubito si hodie etiam viueret Andromachus, Botryos permissionem non esset improbaturus. Quum verò eius nullam fecerit mentionem, non alia de causa accidit, quàm quod sibi, quemadmodum fortè etiam Galeno, Botrys incognita fuerit. Quod si verò eius esse mirificam ad asthmatis & orthopnææ sanationem vim Andromachus cognouisset, haud dubie illam, perinde ac posteriores, Theriacæ admiscuisset. Nihil igitur opus erat Matthiolo, vt tot testimonijs ostenderet Andromachum in sua Theriaca Amomi tantum meminisse, quum id ipsum nunquam negauerim. Quod verò inquit fieri potuisse vt Nicolaus græci sermonis non admodum peritus, Andromachum non intellexerit, facilè Matthiolo concederem, si vocem *καλτρυξ* dictioni *βοτρύ* non adiecisset. Donemus autem Matthiolo Nicolaum per errorem Botryos herbæ mentionem fecisse, quid tandem piaculi erit Botrym Theriacæ cõmiscuisse, quum illam nõ deteriorem, sed meliorem, magisq; asthmaticis conferentem reddat? Perperam igitur mordacitatis suæ frenes laxauit Matthiolus, quum nihil neq; in me, neq; in Nicolao esset quod merito suggillaret. Cæterum ridiculum est, quod Nicolai lapsum Ruellij autoritate fulcire me voluisse inquit, quum nulla alia de causa eiusdem testimonium produxerim, quàm vt ostenderè Botrym rectè à Nicolao dici Gallicam, quod copiosè in Gallia proueniat, adeoq; illic mulieribus notior quàm pharmacopolis sit. Sed magis meherclè ridiculum est, quod me Germanicam Botrym descripsisse ait, quum hæc ipsa nusquam sua sponte in Germania nascatur, sed hortorum cultum illic perpetuò requirat, ita vt hoc nomine Botrys dici germanica non possit. Ita quum alios ridere studet Matthiolus, non raro alijs seipsum ridendum propinat. Amomum deniq; nunquam esse racemosum negaui, vt qui illud iam pridem ex Dioscoride, & alijs cognouerim, vt frustra tot cõgerendis ad eam rem cõprobandam testimonijs laborarit Matthiolus. Potuisset itaq; hoc etiam loco sibi temperare Matthiolus, nec mihi temerè facessere negotium, illumq; referendi præbere occasionem. Verum permittamus ipsi quæ vult dicat, vt interim quoq; quæ non vult à nobis audiat. Porro inueniet etiam hic Franciscus Alexander, quæ fortè illi pro risu, lachrymas mouebunt, vt qui, Matthioli reprehensione apprehensa, me etiam, more suo, pungere voluit.

Matthioli
calumnia
depulsa.

s Sigilli Lemnij.) Officinæ medicorum Terram sigillatam nominare consueuerunt. Non est tamen quod figulinam illam, qua hæcenus vsæ sunt, terram pro Lemnio sigillo vsurpent. hæc enim nullius est momenti, & inefficax, ideoq; abijcienda: sed eam potius, quæ Turcicis characteribus signata est, & quæ colore pallido est, aut dilutius rubet, & saporem adstringentem obtinet. Ea enim etsi pura non est, tamen multo præstantior vsitata existit. Legitimum autem sigillum Lemnium est, quod hodie Boli armeni nomine insignitur, vt lib. primo diximus. Impostores mercatores, sordidi quæstus gratia, sigulino etiam luto colorem adulterinum inducunt, & Turcicas ei imprimentes qua possunt ratione literas verum Lemnium sigillum, exprimere ac imitari student. Sed impostura hæc nos, quo minus illud abijciamus, nihil impedire debet.

Sigillum
Lemnium.

t Foliorum Malabathri.) Intelligenda sunt, quæ hodie simpliciter Folia Seplasijs dicuntur. De quibus quid statuendum sit, in Aurea Alexandrina est indicatum.

Foliorum
malabathri.
Chalcitidis.

u Chalcitidis tostæ.) De Chalcitide lib. i. est dictum. Melior est vsa, quod tenuiorum sit partium. Vrendi autem, siue torrendi eius ratio in Theriaces confectio est exposita. Admiscuit hanc Theriaces compositioni Andromachus, partim coloris nigri conciliandi gratia, qui ab omnibus in theriaca requiritur: partim etiam, vt hinc desiccandi consequatur facultatem.

x Gummi.)

- Gummi.** x *Gummi.*) Inaudiendum, quod cum adiectione hodie Arabicū Seplafijs nominatur. Tale verò est, quod ex Acacia Aegypti spina manat. Græcis absoluto sermone Gummi dicitur. Id quia in grumos vermium modo concretum est, ideo à nonnullis Vermiculatum appellatur. Hanc formam quum non habeat id quod in officinis ferè omnibus venale exponitur, ideo adulterinum sit oportet. Non est tamen cur Arabicum vocatū gummi Mauritanis, ob id, vt Matthiolus somniat, non sit id quod ex Aegyptia spina manat.
- Vermiculatum.**
- Cardamomū.** y *Cardamomi.*) Quod Græcis Cardamomum, id Arabibus Cardumenum, & Cordumenum dicitur: hodieq; desideratur, ac ignotum est, vt libro primo copiosè monstrauimus. Quia verò id quod sub hoc nomine in officinis prostat, & Serapioni Sacolla vocatur, insignibus aromaticis viribus est præditum, gustuq; non secus ac Græcorum acre & amarum existit, eius loco rectissimè vsurpari potest.
- Sacolla.**
- Acacia.** z *Acacia.*) Acacia vera est succus eius fructus, qui decerpitur de spina, vnde Arabicum gummi manat. Hæc hodie rarò habetur. Eius vice vtendum succo syluestrium prunellorum diligenter spissato, vt libro primo ostendimus. Is ita conficitur. Pruna syluestria aqua macerata, lento igni ad dissolutionem coquantur. Colatum ex ijs ficitur igni, vel sole complanatur, inq; tessellas rubentes & adstringentes secatur. Qui succo foliorum Rhœis aut Lentisci, vel Hypocistim pro ea substituere volunt, cum ijs digladiandum non erit.
- Acacia vsitata vt conficiatur.**
- Thlaspi.** A *Thlaspi.*) Eius herbæ historia vniuersa ex altero tomo nostrorum de Stirpium historia Commentariorum petenda erit.
- Sagapenum.** B *Sagapeni.*) Officinis medicorum hodie corrupta voce Serapinum nominatur, vt libro primo est indicatum.
- Aristolochia tenuis.** C *Aristolochia tenuis.*) Quæ sit Aristolochia tenuis, puto hodie ab omnibus ferè ignorari. Neq; enim Cordo, & alijs assentior, qui hanc esse nostrâ hodie longam vocatam Aristolochiam existimant. quippe hæc folia magna, lata & oblonga, hederacea q; habet. Tenuis verò, quæ Clematidis Dioscoridi nominatur, folia subrotunda, minori Sedo siue semperuiuo similia obtinet. Norunt verò omnes, foliorum nostræ Aristolochiæ longæ cum Semperuiui folijs, quæ minimè lata, vt illa, sed rotunda, & figuræ oualis, vt vermiculos putes, sunt, nullam esse similitudinem: vt alibi fufius monstrauimus. Nô est igitur tenuis Aristolochia, nostra longa. Vt cunq; verò Clematidis dicta Aristolochia non sit longa nostra, tamen quum omnes Aristolochiæ eandem facultatem habeant, & nostra, longæ sit species, licebit ea vti sine errore pro Clematite. Quæ autem vera sit Clematidis Aristolochia in primo nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo ostendimus.
- D *Quod satis est.*) Liquoribus & gummi dissoluendis scilicet.
- E *Vt collyria laeuigato.*) Id est, in tenuissimum puluerem instar collyriorum, quæ Sieff officinis dicuntur, redigito.
- Stannū non est plumbum album.** F *Vasis vitreis.*) Aut alijs è densa materia: verbi gratia, plumbo albo, quod falso hodie stannum vocant, factis.
- Aëtij locus expensus.** G *Tempore ad concoctionem.*) Nam, Galeno lib. de Theriaca ad Pisonem teste, concoquitur plurimum duodecim annorum spacio. Qui autem vigentiore validioreq; ipsa vti volunt, etiam quinto anno, & septimo exhibuerunt. Paulus itidem post annum suæ ætatis septimū ea vtendum esse iudicat. Aëtius, vt plurimum, Theriacen per duodecim mensium spaciū concoqui scribit. Qui verò ipsa magis vrgente & validiore vti volunt, inquit idem, etiã post vnum mensem ea vtuntur. Nicolaus post menses sex, aut decem, hæc vtendum esse præcipit. Perfectè autem post decem exactos annos concoqui, idem scribit. Verum quū Aëtius ad verbum hunc locū, temporis mutatione excepta, ex Galeno transcripserit, suspicio est, non rectè mensium, pro annorum, & in Aëtio, & in Nicolao legi. Est autem validum medicamentum ad triginta vsq; annos.

THERIACA DIA 4 TESSARON.

Ioannis Mesuæ Damasceni,

III.

ANtidotus hæc ad frigidos corporis affectus, siue in cerebro, siue in ventriculo, aut iecore consistat, nempe epilepsiam, resolutionem, conuulsionem Cynicam, quam oris torturam vocant, inflationes ventriculī, tardam eius concoctionem, aquam inter cutem, malum corporis habitum, obstructionem, morsum scorpionis, & venenū haustum confert. Recipit gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, aristolochiæ rotundæ, añ vnc. duas. Trita curiosè omnia mellis optimi despumati lib. duas excipiunt. Datur ab aureo dimidio, ad aureū vnū. ANNO.

^a Vetus & utilis hæc est Antidotus, quæ *Δια τεσσαρον* dicta est, quod è quatuor simplici-
bus medicamentis sit composita. Et nomen eius satis testatur, Græcorum esse inuentum. *Dia tessaron*
Ab illis enim describens hanc ipsam Ioannes, filius Mesuæ Damasceni veterem inscriptio-
nem mutuari voluit. Ea certè est, quæ hodie etiam à circumforaneis & impostoribus il-
lis, qui epoto, si dijs placet, veneno mirificè instantur, passim pro magna theriaca vendi-
tur. Et sciendum hoc loco erit, nos non temerè hanc Antidotum inscripsisse Ioanni Da-
masceno Mesuæ filij. Nam opus illud de Re medica, in quo hæc Antidotus habetur, non
est Mesuæ, vt pleriq; putant, tribuendum. nam Mesuæ pater fuit Ioannis, qui & ipse filius
fuit Hamech, filij Hely, filij Abdolæ regis Damasci. Ioannis igitur Mesuæ filius Damasce-
nus, præfati operis autor fuit. Quod hic monuisse nos semel, satis sit.

Dia tessaron
cur dicta.
Ioannes Da-
mascenus.

^b *Aristolochia rotunda.*) Quæ in officinis medicorum sub hac appellatione prostat, *Aristolochia*
non est Aristolochia, sed potius Capnos, seu Fumaria Aetij, vt altero de Stirpium historia *rotunda.*
Commentariorum tomo demonstrauimus. Vera iam facile ex Heluetia, & Italia haberi
potest. Hæc intus solidam obtinet radicem, colore buxi flauo, odore & sapore nostrati Ari-
stolochiæ longæ similis. In huius tamen penuria, Funtaria Plinij vt licebit radice, quod
illa amara & subacris sit, perinde atq; legitimæ Aristolochiæ rotundæ radix. Aut certe no-
strate longa.

Aristolochia
rotunda.

^c *Libris duabus.*) vt scilicet triplum mellis pondus sit, ad species collati. Alij quadru-
plum esse sumendum putant, quod mihi non probatur. Siquidem metuendum, ne nimia *Mellis quan-*
mellis copia, specierum facultas frangatur & obtundatur. Cæterùm hæc duæ Theriaces *titas.*
compositiones Seplassijs sufficere debent. Præstat enim paucas easq; accurata diligentia,
& probè paratas, quàm multas inutiles, & negligenter confectas, habere. Priorem, Andro-
machi nimirum, pro ditioribus: alteram Dia tessaron dictam, pro ijs qui non admodum
abundant: aut saltem, Abfyro & Vegetio mulomedicis testibus, pro iumentis conseruan-
dis. Quare rectè Communem nominabimus, quod scilicet tum hominibus, tum iumen-
tis exhibeatur vtiliter.

Theriaca
communis.

MITRIDATIS ANTIDOTVS.

Nicolai Myrepsici.

III.

ANtidotus Mithridatis sic ab ipso Mithridate, Ponti & Bithyniæ rege, qui
eam inuenit, nominata, Galeno libro secundo de Antidotis teste, ad ea-
dem quæ Theriace valet, & ad pleraq; perniciofa medicamenta, & venena est
efficacior: in viperæ autem morsus curatione, theriaca inferior. Priuatim ve-
rò facit ad diuturnas ventriculî, & thoracis fluxiones, & ad omnes inuetera-
tas in profundo corporis exulcerationes & abscessus. Tabidîs, ventrisq;
inflationibus medetur, appetentiam emendat & restituit, ac bonum corpori
colorem conciliat. Calculos conterit, ac vrinæ difficultatem sanat. Acuit vi-
sum, eorum qui illa crebrius vtuntur. Mortuum foetum eiicit, & ad muliebria
omnis generis mala frigida, atq; ijs quæ non concipiunt conducit. Item melan-
choliã non sinit consistere. Omne deniq; capitis malum, ex frigiditate ortû,
do:ores aurium, lachrymâtes oculos, dentium cruciatus, oris, palati, auriumq;
omnia vitia, emplastrî forma imposita, sanat. Accipit ^a styracis, drachmã vnam,
& scrupulos duos. Caryophyllorum, spicæ, xylobalsami, ^b erui, ^c lachæ, traga-
canthæ, mastiches, galbani, ^d gummi cedri, bituminis, castorij, ^e gummi, hede-
ræ, bdellij, sigilli Lemnij, ^f meliloti, opopanax, ladani, ^g ammoniaci, opij, sul-
phuris ignem non experti, glycyrrhizæ, nitri, succi hypocistidis, acaciæ, rosa-
rum, chamædryos, hyperici, abrotoni, pgoniæ, hyssopi, origani, helenij, ligni
iuniperi, foliorum lauri, aristolochiæ longæ, epithymi, peucedani, centaurij,
rosmarini, eryngij, balaustiorum, foliorum myrti, absinthij, raphani, scille, car-
pobalsami, anisi, nigellæ, hyoscyami, cumini, foeniculi, cardamomi, seselios,
sinapi, ameos, sinonis, libystici, rutæ, papaueris, apij, dauci, rapi seminum, pi-
peris longi, seminis ocimi, amomi, añ drach. vnam & dimidiã. Acori, ^b per-
P sonatiæ,

sonatię, cyclamini, feminis agni, cornu ceruini vsti, añ scrup. duos. Balsami, cinamomi, croci, costi, floris iunci odorati, zingiberis, folij, terebinthinę, myrrhę, thuris, casię lignę, agarici, nardi Celticę, rhei Pontici, iridis, asari, distamni, marrubij, colocynthidos, stichadis, artemisię, calaminthę, scordij syluestris, symphyti, chamępityos, piperis albi, piperis nigri, petroselinij, rhois culinarij, malabathri, nasturtij, quinquefolij, añ scrup. vnum. Baccarum lauri, scrup. vnum. Vini veteris boni, vnciam vnam. Mellis Attici, aut sacchari, quod satis est. Datur auellanę nucis quantitate ex vino tepido, cui Saluia sit incocta.

ANNOTATIONES.

Cordus.
Dessennius.

Hęc Mithridatis antidoti componendę ratio à pharmacopęis hodie obseruanda erit, & hęcenus quidem ex Nicolai Prępositi pręscripto parata est: quanquam non rectę, propter obscuras aliquot in ea voces, quę ab ipsis intelligi haud potuerunt. Atq; ea res Valerium Cordum quoq; mouit, vt hac descriptione pręterita, alias potius ex Damocrate, Cleopatra, Antipatro, & Andromacho pręferre voluerit. Bernardus quoq; Dessennius Cronenburgius, eadem haud dubię de causa, legitima hac neglecta, aliam inusitatam hęcenus protulit. Sed hęc me pungit Franciscus Alexander, quod derelictis primis & clarissimis fontibus, Myrepsum in antidotis pro miraculo habeam. Quasi verò nõ hoc meum sit institutum, vt pharmacopęos derelicto Nicolao Pręposito, abbreviatore & deprauatore Myrepsi, ad fontes reuocem. Negare enim nemo, ne ipse tantum Franciscus, poterit, quin Myrepsi antidota, quandoquidem illa è Gręcis, & Mauritanis descripserit, atq; maxima diligentia colligerit, reliquorum compositiones plurimum superare. Quod ipse, si occasio ferret, & locus daretur, per singula vagatus simplicia, demonstrare possem. Neminem verò prohibeo, quin etiam Gręcorum compositionibus vtatur. Verum quum illa hęcenus nostris vlitata non fuerunt, multis modis pręstat, Myrepsi, quàm Prępositi illius deprauatoris maximi, vti compositionibus. Id quod etiam hęc semel mouisse satis sit, ne toties Francisci cauillationibus, & nullius momenti reprehensionibus mihi respondendum sit. Hanc igitur vt plenę pharmacopęi intelligant, annotationibus nostris illustrabimus.

Syrax.

a Syracis.) Quoties in Gręcorum libris Syracis fit mentio, semper calamites in audiendus erit. De quo abundę libro primo huius Operis diximus: ad quem profectò pharmacopęi perpetuò in difficilioribus, & in ijs quibus nihil annotamus, confugere debent.

Eruium.
Succedaneū
Erui.

b Erui.) Officinę gręcę potius vsurpantes vocem, Orobum nominant. Hodie eruum vix agnoscitur, vt diximus libro primo: quare quarendum illius succedaneum erit. Non est autem semen vitę syluestris, vt hęcenus pharmacopęę putarunt: et si enim id ipsum desiccatur, tamen amaritatis expers est, vt hoc nomine pro Eruo vsurpari nequeat. Quare substituendum pro eo potius erit semen, quod perinde atque ipsum, incidendi, extergendi, & obstructiones expediendi vim habet: quale est Cicer nigrum, aut Lupini semen.

Lacha.

c Lacha.) Quam Actuarius, alijq; recentiores medici Lacham nominant, hanc officinę Laccam vocare consueuerunt, Dioscorides Cancamum. Non esse autem Cancamum diuersum à Lacca Arabum medicamentum, sole clarius conspiciet, qui Dioscoridis de Cancamo historiam cum Serapionis Lacca conferre voluerit. Lacca tamen qua Sephasarij ac pictores nostra ætate vtuntur, non est posteriorum Gręcorum Lacha, siue veterum Cancamum: quod nulla sit apud Dioscoridem nota, quę illi quadret. Siquidem tres sunt res quę Lachę appellatione veniunt, vt libro primo ostendimus. Tertia est officinarum laccę, quam Arabes iecoris tollere obstructiones, & ictero, ac aquę inter cutem conducere tradunt. Auicenna tamen secundo Canone, laccę bis in diuersis capitibus, tanquam rent diuersam, maximo cum errore, sibi tamę familiari, describit. Primo sub nomine Ceichen, vel Keifen. quę haud dubię vox ex Cancamo deprauata est. In hoc verò capite ipsum pingere Cancamum, omnes euidentissimę deprehendent, qui modò illud cum historia Cancami conferre voluerint. Deinde non longe post, illam sub Laccę appellatione describit. Vt hinc quoq; perspicuum euadat, in doctrina Arabum nihil esse solidum, & confusionis expers.

Gummi cedri.

d Gummi Cedri.) Hoc Gummi hodie in officinis nostratibus non prostat. Venetijs tamen comparari posset. In huius autem penuria eius succedaneo vtendum, quod Galeno auctore,

autore, Ladanum, vel vt Barbari efferunt, Laudanum existit. Verùm quū Ladanum aliās hanc compositionem ingrediatur, licebit pro eo vti gummi abietis, quòd eiusdem cum Cedri gummi sit facultatis, præsertim in curâdis vulneribus, & eiiciendis calculis, ad quæ vitia Mithridatis antidotus maximè commendatur. Quare opus minimè erat, vt hoc loco genuinum mihi infigeret Matthiolus, nisi quod fortè mordacitatis nomine celebris esse voluerit.

e Gummi.) Ita interiectio puncto legendum erit, ac intelligendum, Arabicum hodie *Gummi*, appellatum, vt suprâ est monstratum. Nam Gummi in Mithridatis confectione Damocrates, Andromachus, & Aëtius meminerunt.

f Meliloti.) Melilotum legitimum à pharmacopœis vsurpandum. Nam id quo hæc Melilotum. nus vsi sunt ferè omnes, syluestris est lotus, vt alibi ostendimus, & libro I. monuimus.

g Ammoniaci.) Sepaliæ adiectione vnus literæ deprauantes vocem, Armoniacum *Ammoniacū*. nominant. De quo libro primo diximus.

h Personatiæ.) Bardanam & Lappam maiorem pharmacopœi, ac vulgus herbariorum *Personatiæ*. appellant.

i Cornu ceruini vsti.) Hoc loco maxima in Nicolai codice manuscripto, quo nos vni- *Cornu ceruini vstum.* co, quum illum Latio donarem, vsi sumus, mēda subest. Nam illic falso legitur *μολιβδης* *Nicolai locus restitutus.* *κεκαυμένου*, id est, plumbi vsti: quum omnibus constet, plumbum ijs quæ intra corpus sumuntur medicamentis, ab autoribus nequaquam permisceri. Legendum verò erit *ελάφης* *κεκαυμένου*, id est, cornu ceruini vsti: vt nos nunc conuertimus. Lectionem autem *κεκαυμένου* hanc esse legitimam & veram, omnes latini Nicolai codices testantur, qui cornu ceruini habent, vbi Græcus manuscriptus codex plumbi legit. Accedit quoq; ratio, lectionem hanc confirmans. Siquidem Cornu ceruinum vstum, dysentericis, vesicæ doloribus, & fœminis fluxione laborantibus confert: ad quæ sanè omnia vitia Mithridatis Antidotus accommodatur. Deniq; facilis admodum ab *ελάφης* dictionem in *μολιβδης*, imperito librario lapsus fuit. Hæc pluribus annotauimus, quòd in nostra prima conuersione locus non sit à nobis emendatus.

k Nasturtij.) Et hic locus in manuscripto Nicolai codice est corruptus. Siquidem is *καρδαμύμης* legit, pro *καρδαμύμης*. Non esse autem scribendum *καρδαμύμης*, hinc omnibus liquet, quòd paulo antè in hac compositione Cardamomi fit facta mentio. Inutilis igitur esset repetitio, si iam iterum Cardamomi mentio fieret. Proinde legendum erit, vt diximus, *καρδαμύμης*, id est, Nasturtij: quòd hanc lectionem Latinus Nicolai codex confirmet, qui statim post Malabathrum subiicit Cardamum. Hunc quoq; locum in nostra conuersione, religione quadam Græci codicis moti, in emendatum reliquimus.

l Mellis Attici.) Quum Atticum non habeamus, pro eo optimum mel odoratum, & *Mel Atticū*. despumatum accipiendum. Triplum autem mellis ad species, vt antè quoq; monuimus, inferendum.

MITHRIDATIS ANTIDOTVS.

Andromachi.

V.

Mithridatium antidotū Andromachi ad latalia peculiariter efficax, inter nosq; affectus omnes. Accipit Glycyrrhizæ, drachmas septem semis, & quaternos obolos. Opij, drachmas quatuor, obolos duos. Castorij, drachmas sex. Polij, drachmas quinq; obolos duos. Costi, drachmas quinq; obolos duos. Spicæ nardi, drachmas sex, obolos duos. Calsiæ, drachmas quinq; obolos duos. Thuris, drachmas sex. Seseleos, drachmas quinq; obolos duos. Hypocistidis succi, drachmas sex. Acori, drachmas duas. Scordij, drachmas sex, obolos duos. Folij, drachmas quatuor. Gallij, drach. quinq; obolos tres. Alij drachmas sex. Cipheos, drachmas sex, obolos duos. Myrrhæ, drachmas sex. Croci, drachmas septem, obolos duos. Cinnamomi, drachmas septem, obolos duos. Styracis, drachmæ quinq; obolos quatuor. Dauci feminis, drach. sex, obolos tres. Zingiberis, drachmas septem, obolos duos. Phu pontici, drach. duas. Petroselinij, drachmas quatuor, obolos tres. Nardi gallicæ, drachmas quatuor. Fœniculi feminis, drachmas quatuor. Nardi indicæ, drachmas quatuor. Hyperici, drachmas duas. Gentianæ, drachmas quatuor. Alij drachmas duas.

P ij Anisi,

Anisi, drachmas tres. Thlaspi, drachmas sex, obolos quatuor. Mei Athamantici, drachmas quatuor. Alij drachmas duas. Rosarum aridarum, drachmas quatuor. Gummi, drachmas duas. Cardamomi, drachmas quatuor. Alij drachmas duas. Iunci odorati rotundi, drachmas sex, obolos duos. Opopanacis, drachmas sex, obolos duos. Opobalsami, drachmas sex, obolos quatuor. Galbani, drachmas septem. Scinci, drachmas duas, obolos duos. Resinae terebinthinae, drachmas sex, obolos duos. Vini chij, quod satis est, Mellis atticj cocti quantum sufficit.

ANNOTATIONES.

Matthioli opinio impro-
bata.

Matthiolus libro quinto epistolarum medicinalium, nescio qua temeritate ausus est Mithridatis antidotum Damocratis, ei quod ab Andromacho descriptum est proferre, idque nulla alia de causa, quam quod Damocratis compositio agaricum, stachadem, longum & album piper, balsami baccas, bdellium, Creticum dictamnium, & asarum capiat, quibus omnibus altera destituitur, quae venenis mirifice resistent. Quasi verò necesse sit Mithridatis antidotum omnia ea quae Theriaca recipit, habere medicamenta. Accedit quod Galenus, grauisimus scriptor, Andromachi compositiones alijs omnibus praefere solet, ob componendi rationem quam ille in illis obseruauit paulò exquisitiorem. Sic enim hoc antidotum construxit, vt nò solum ad letalia sit efficax, venenisque plurimum resistat, verumetiam vt ad internos alios corporis affectus sanè multos, vtilitatem non contemnendam afferat. Denique ex eiusmodi medicamentis antidotus hoc constat, quorum hodie ferè omnium, excepto Opobalsamo, passim copia haberi potest, vt hoc etiam nomine merito Damocratis & aliorum descriptionibus sit anteferenda. Sed placuit Matthiolo hic & alibi se aliorum sententiae opponere, vt ipse solus, stertentibus reliquis omnibus, & à veritate deuiantibus, vigil esse & sapere videatur.

Matthioli error insignis.
Cypheos compositio.

a Cypheos.) Et in huius compositione Matthiolus mirifice ineptit. Nam Damocrati, Cypheos compositionem acceptam refert, quae haud dubie est Mithridatis, vt videre licet apud Aetium lib. 13. cap. 99. vbi Cyphim ijs verbis ex Andromachi sententia describit.

Sumito^a Vuae passae tenuis pinguisimae detractis pellicula & vinaceis, hoc est, ipsius carnis, drachmas viginti quatuor. Terebinthinae vstae, drachmas viginti quatuor. Myrrhae, drachmas duodecim. Alij drachmas sedecim. Cinamomi, drachmas quatuor. Floris iunci odorati, drachmas quatuordecim. b Croci, drachmam vnam. Bdellij, drachmas sex. c Vnguis, drachmam vnam. Aspalathi, drachmas duas, & dimidiã. Spice nardi, drachmas tres. Casiae, drachmas tres. Cyperi, drachmas tres, & dimidiã. Baccarum Iuniperi magnarum, drachmas tres, & dimidiã. Calami odorati, drachmas nouem. Mellis quantum satis est. Vini odorati parum. Myrrham, bdellium, & terebinthinam vstam cõtere cum vino, vt mellis liquidi crassitudinem habeat, dein vuam passam per se probè tritam iniice, simulque tritis mellis quantum satis est infunde, ac reliqua insperge, formatoque pastillos, & vtere. Vritur autem terebinthina hoc modo. Terebinthinam coniice in ollam, & triplum, aut etiam plus aquae infunde, & ad ignem adhibe, nihilque mouendo coque. Vbi verò aqua consumpta fuerit, & terebinthina friabilis, vt digitis confringi possit, eam tolle, & ad antidoti cõfectionem vtere. Si verò infumta aqua adhuc mollior appareat terebinthina, aliam aquam superfunde rursusque ad ignem adhibe, donec friabilis reddatur. Datur autem Cyphi per se cõmode ijs qui secur, aut pulmonem, aut renes, aut aliquod aliud viscus exulceratum habent.

ANNOTATIONES.

Matthioli lapsus.

a Vuae passae tenuis.) Matthiolus manifesto errore accipiendas esse maiores, & nequamquam minores passulas contendit, quum tamen Andromachus disertè dicat, *σαπίδον λεπίσιν*. Nec alio argumento suam sententiam confirmat Matthiolus, quam quod laboriosum esse dicat, ab vuae passa tenui cutem & vinaceos detrahere, nihilque ferè vbi hæc fierent pul-

pulpæ reliquum fore. Sit sanè laboriosum, tamen quum id requirat Andromachus, non est cur illi non obtemperemus.

b Croci.) Crocum Matthiolus omisit, cuius tamen vterq; Andromachus scilicet & Damocrates, mentionem faciunt: ita vt eius quam ipse refert compositio neutrius sit.

c Vnguis.) Hoc in loco turpissimè Matthiolus hallucinatur. Initio enim vnguium *Matthiolus hallucinatur.*

Bdellij mentionem facit nullius veteris medici scriptoris fretus testimonio. Nemo enim illorum vnquam Bdellij vnguium meminit, vt ille somniat, Plinio dempto, qui libro 12.

cap. 9. sic scriptum reliquit. In Baëtriano nidor siccus, multiq; candidi vngues. Dubium c c

verò non est, quin Plinius hunc locum ex poeta quopiam, vt rectè censuit Cornarius, vel

ex deprauatis Damocratis carminibus descripserit, qui Bdellium, vt liquet è malagmate

eiusdem quod in fine libri octauo de compositione medicamentorum localium Gale-

nus refert, nunc διαυγές, id est, pellucidum, nunc verò ὄνυχια, id est, Dioscoride inter-

prete, εἰκόσ ὄνυχι, hoc est, vngui, non profecto humano vt Marcellus Plinium haud dubiè

secutus, interpretatur, sed odorato simile: id quod è verbis Dioscoridis fit euidentissimū,

inquit enim, εἰώδες ἐν τῇ θυμιάσει, εἰκόσ ὄνυχι, id est, odoratū in suffitu Onychis instar seu si-

mililitudine. Quibus sanè verbis disertè significare voluit, optimum Bdellium esse, quod

incensum ac suffitum Onychis Indici Conchylj suauem referat odorē. Quum itaq; Bdel-

lium colore humanum vnguem non referat, sed odore cum Onyche similitudinem ha-

beat, adeoq; hoc nomine ὄνυξι dictum fit, sole meridiano clarius est, Damocratis versum,

in quo legitur *Damocratis locus emendatus.* *Βδέλλης ὄνυχαστε τὰς ἰσας συνωτρίσας*, id est, Bdellij vngues & pares aluminis

partes, esse deprauatum. In Bdellio namq; etiam si legitimum fuerit, nulla vnguis huma-

ni conspicitur similitudo, ideo nulli planè sunt vngues Bdellij. Legendum igitur erit in

Damocratis carmine: *Βδέλλης ὄνυχαστε τῆς ἰσας συνωτρίσας*. Sic verò esse legendum satis li-

quet ex Charmidis antidoto, quod itidem ex Damocrate citatur, & refertur à Galeno li-

bro secundo de antidotis, vbi ita legitur: *Βδέλλης ὄνυχαστε τῆς διαυγῶς ὡς δρᾶχμων*. Id est,

Bdellij Onychis, seu Onychis instar odorati, & dilucidi drachmam. Idem quoq; fit mani-

festum ex libro 10. de compositione medicamentorum cap. 2. vbi Galenus fabullæ mala-

gma describit, in quo sic legitur: *Βδέλλης ὄνυχος λιτρ. β.* Hoc est, Bdellij Onychis lib. duas.

Ex ijs igitur perspicuum fit, Plinium etiam deceptum fuisse, dum loco suprà citato, in *Plinij lapsus.*

Bdellio multos candidos vngues conspici scribit, contra ocularem inspectionem, quæ ni-

hil eiusmodi in Bdellio animaduertit. Dubium itaq; non est, quin Plinius mendosum in-

ciderit codicem, in quo scriptum fuit, *Βδέλλης ὄνυχας διαυγῶς*, id est, Bdellij candidos vn-

gues, siquidem pellucidos, ipse candidos vocauit. Plinij errorem hoc in loco secutus est

quoq; Matthiolus, dum vngues Bdellij immisceri Cypheos compositioni scribit, opti-

imumq; esse Bdellium quod vnguibus humanis simile fit ait. Et ferendum hoc fortè erat

in Matthiolo, vt qui huius sũx sententiæ Plinium autorem haberet. Quod autem Corna-

rij conuersionè apud Aëtium tanquam erroneã notat, id iniquissimè facit: cogit enim me

indignitas rei Cornario, et si nihil tale de me meritis sit, patrocinari. Nam quum in Aëtio

vnguis odoratus, & Bdellium diuersis ponderibus distincta, & ab inuicem separata sint,

fieri non potest, vt vnam rem denotent. Bdellium enim drachmarum sex, vnguis autem

odoratus, vnius drachmæ pondere ingreditur. Sed ad conuincendam pertinaciam, &

immodicam alios reprehendendi licentiam Matthioli, præstat Aëtij verba commemo-

rasse, quæ sic habent. *Βδέλλης ζ σ. ὄνυχος ζ α.* Quis igitur hinc non conspiciat Cornarij ma-

nibus insignem à Matthiolo factam esse iniuriam, vt qui optima fide hunc Aëtij locum

reddiderit, tantum abesse debuisset vt à Matthiolo cauillaretur ipsius interpretatio. Non

solum verò Aëtius ex Andromacho in Cypheos compositione Bdellium ab vngue sepa-

rauit, verum etiam Paulus & Nicolaus Myrepticus idem fecerunt. Nam Paulus lib. 7. 22.

de suffimentis & Cyphi sepe numero separatim mentionem facit Bdellij & vnguis. Pri-

imum in suffimento rosaceo, vbi ait *Βδέλλίου ὄνυχων ἀνά Γο α.* id est, Bdellij, Vnguium. Nec est

quod pro confirmando suo errore Matthiolus dicat, malè per interiectum punctum has

voces esse separatas, sed illas potius esse coniungendas, atq; ita legendum *Βδέλλίου ὄνυχων*,

id est, vnguium Bdellij. Quippe in Cyphi magno, quod solare dicitur, separatim v-

triusq; meminit inquiens. *Βδέλλίου Γδ δ. ὄνυχων μεγάλων β.* Id est, Bdellij vncias sex. Vngui-

um magnorum duas. Nicolaus verò Myrepticus sectione 21. suffimento primo Esdræ pro-

phetæ, quod Cyphi dicitur, itidem has duas voces separat, quum ait Bdellij vncias tres.

Et deinde interiectis compluribus alijs medicamentis, Vnguium odoratorum magno-

rum & minorum singulorum vnciam vnam & dimidiam subiicit. Dein in suffimento

sexto quod Cyphion sacratum nominat, habet Bdellij, vnciam vnā & dimidiam, & mul-

tis alijs interpositis medicamentis, vnguium odoratorum minorum vnciam vnam.

Idem in sequenti mox septimo facit, vbi ita habet. Bdellij, vnciam vnam & dimidiam.

Vnguium odoratorum, vnciam vnam. Nec secus illum fecisse deprehendimus in suffimento, vbi inquit: Vnguium odoratorum, costi, spicæ nardi, bdellij, singulorum, vnciam vnam. Et rursus in decimo quinto, vbi ait: Vnguium odoratorum, vnciam vnam & dimidiam. Bdellij, vnciam dimidiam. Quæ singula ideo prolixius commemoravi, vt Cornarium ab iniuria Matthioli assererem, quem in Cyphi Aëtij compositione vnguium Bdellij loco, vngues odoratos perperam vertisse dicit, quod scilicet Bdellium ignorauerit suos etiam habere vngues, quum potius ipse falsò tribuerit Bdellio vngues, qui in illo nusquam conspiciuntur. Quum igitur contra Græci codicis fidem, & aduersus Dioscoridis manifestissimum testimonium Cornario iniquissimè errorem affingat Matthiolus, officij mei esse putavi, vt hominem germanum, ipse etiam germanus, aduersus Itali iniuriam, præsertim iam mortuum, & qui à se calumniam amplius propulsare non possit, tuerer, & pro virili defenderem. Moneo autem, immò maiorem in modum oro Matthiolum, vt iam senex & capularis sibi non nihil temperet, nec ita temerè aliorum sententias bonas, & cum veritate congruentes, pro erroribus falsò traducat. Quod ni fecerit, inueniet qui illum pro dignitate tractabunt.

• HAEMAGOGOS ANTIDOTOS.

Nicolai Myreplici, numero 26.

VI.

VTilis est ad varia muliebria vitia. Siquidem eas quæ solito tempore purgari haud consueuerunt mirificè iuuat. Menses enim elicit, foetum in vtero mortuum excutit. Eas quæ à partu non sunt purgatae, expurgat, & sanitati restituit. Calculum vesicæ atterit, & per vrinam expellit. Stillicidium vrinae, obstructionem iecoris, lienisq; duriciem sanat. Omnibus internis vitijs, cruditati ventriculi, colorum doloribus, & nephriticis auxiliatur. Hæmorrhoidas aperit, secundas educit. Vesicam expurgat, ventriculum calefacit, flatum discutit, vomitum compescit, & mulierum vitijs omnino salutaris est. Caueant sibi ab vsu huius antidoti qui hæmorrhoidibus, ventris profluuiò, & dysenteria laborant. Habet ^bIntybi seminis, acori, amoniaci, atriplicis seminis, foeniculi seminis, singulorum ^cscrup. vnum, grana sex. Anisi, scrup. duos. Aristolochiæ longæ, artemisiæ, caliciæ, singulorum scrup. duos, grana quatuordecim. ^dCentaurij minoris, scrup. vnum, grana septem. Centaurij magni, scrup. duos. Daurici cretici, scrup. duos. ^eEllebori nigri, scrup. vnum. Foliorum lauri, scrupulum vnum & dimidium, grana tria. Glycyrrhizæ, drach. vnam, scrup. vnum. Lupinorum, drach. duas. Nigellæ, scrup. duos. Myrrhæ, scrup. duos, grana quatuordecim. Erui, scrup. vnũ. Aluminis, scrup. duos. ^fPetrofelini seminis, scrup. vnum. Pyrethri, scrup. duos, grana quatuordecim. Piperis nigri, drach. vnam, scrup. duos, grana septem. Pulegij, scrup. duos, grana quatuordecim. Pæoniæ, scrup. vnũ, & grana decem & octo. Cyperi, scrup. duos. ^gRutæ seminis, scrup. duos, grana quatuordecim. ^hStachis, scrup. duos, grana quatuordecim. ⁱSinonis, scrup. duos. Floris iunci odorati, scrup. duos, grana quatuordecim. ^kSaluiæ, apij seminis, vtriusq; scrup. vnum, grana quatuordecim. Caryophylli, scrup. duos. Capparidis radicis, cumini, vtriusq; drach. vnam. Mellis attici, aut sacchari quod satis est.

ANNOTATIONES.

*Hæmagogos
cur dicta.
Nicolai My-
replici locus
expensus.*

^a Hæmagogos dicta est hæc antidotus, quasi sanguinem educens, quod menses mulieribus eliciat, & hæmorrhoidas occlusas, aperiat.

^b Intybi seminis.) Sic habet græcus manuscriptus Nicolai Myreplici codex. Latinus autem legit Afari. Vtraq; autem lectio vera est. Nam vt Afari radix, Dioscoride teste, vrinant cit & menses euocat, ita etiam Intybi semen & ipsum Intybum, Plinio lib. 20. cap. 8. teste, decoctum in aqua mulierum purgationibus adeo prodest, vt emortuos partus educat. Quare nihil refert Afarum an Intybum compositioni huic indas, quod ambo ad sanguinis

nis

tis menstrui eductionem conferant. Quum vero *αίματος* vox in Nicolao sit, quæ Afaro accommodari nõ potest, rectius Intybi, quàm Afari legi videtur. Vt in errore versari Matthiolum sit necesse, qui melius esse vt Afarum, quàm Intybum huic compositioni addatur in suis epistolis medicinalibus scribit. Matthiolum sequitur etiam Franciscus Alexander, sed nos græci codicis lectionem merito anteferimus.

c Scrupulum vnum.) Sic etiam legitur in codice Nicolai Alexandrini. In Nicolai autem præpositi vocati exemplari, drachmam vnã scriptam videmus.

d Centaurij minoris.) In manuscripto codice græco Nicolai, Centaurij minoris nulla fit mentio. Ex latinis igitur codicibus, qui in vniuersum omnes huius meminere, hanc adiecimus: Atq; hæc ipsa rectè huic compositioni adhibetur, quod menses & fœtum, Dioscoride & Galeno testibus euocet. Hoc loco silentio transire non possum Bernharti Dessennij Cronenburgij ofcitantiam, qui in suo Antidotario vocato, mihi mendaciter hanc affingit opinionem, quod officinarum Rhaponticum alterum esse Lapathi Dioscoridis genus dixerim, quod mihi ne per somnium quidem vnquã in mentem venit. Hoc sanè me fateor docuisse, Rheubarbarum Monachorum appellatũ, Lapathi esse speciem, id quod etiam nunc sentio. Esse autè Rhaponticum officinarũ Lapathi genus, nullibi me dixisse aut scripsisse certo scio. Quare ofcitanter mea scripta legisse Dessenniũ hinc apparet, qui Matthiolum, quem vnice admiratur & colit, secutus, passim me per calumniam reprehendere voluit. Quod, vt ingenuè fatear, me plurimum commouet, qui cogor adhuc viuus istorũ Sycophantarũ experiri morsus. Præstitisset igitur Dessennium prius simplicia cognouisse, quàm alios se peritiores falso erroris insimulasse. Sed quid facerent illi Matthioli adulatores, nisi vt Fuchsiũ arrodant, & mendaciter tanquam errantè traducant. Multo igitur fatius erat Dessennium perpetuo sibi silentium indixisse, ita enim Alumen plumbum officinis dictum, nunquam Alumen esse scisile affirmare potuisset.

e Ellebori nigri.) Sic etiam legit codex Nicolai præpositi latinus. Manuscriptus autem græcus Nicolai Myrepsi liber habet, *ἐλένιος μέλανος*, id est, Helenij nigri, atqui falso, nõ quod nulla prorsus ratione adiectiuum *μέλανος*, vt Matthiolus putat, cum Helenio conuenire posse existimem, quum reuera Elenium alterum à radice subalbida, album: alterum verò à radice cortice nigro obducta nigrum dici possit: sed quod codex latinus, vt dictum est, Ellebori nigri etiam habeat, & quod in antidoto Nicolai Myrepsi 26. quæ illam mox antecedit, & quæ ventrem subducit, itidem *ἐλένιος μέλανος*, pro *ἐλλεβορός* scriptum sit, ita vt solenne fuerit ei librario vt pro *ἐλλεβορός* scriberet *ἐλένιος*. Rectè autem in Nicolao Myrepsõ legi *ἐλλεβορός μέλανος* hinc fit manifestum. Nam, vt Dioscorides autor est, Elleborus niger *τοσοςθεός ἐμμνωάγα, καὶ ἐμβροια κτείνει*, id est: Appositus aut vtero admotus menses ducit, & fœtus enecat. Si itaq; vtero inditus & appositus Elleborus niger menses elicit, quanto magis id præstabit, si intra corpus sumatur. Atq; hinc me iterum Matthiolus perstringit, errorisq; insimulat, dum lib. 5. Epistol. medicinalium ad Petrum Spezzaloncium pharmacopœum ita scribit. Adhæc caueas velim, ne in admiscendo Elleboro, Fuchsiij opinionem sequaris. Ille enim alioqui vir clarissimus, quod in antiquo Græco Myrepsici ipsius codice legerit *ἐλένιος μέλανος* credidit non *ἐλένιος* legi debere, sed *ἐλλεβορός*. Nam cum adiectiuum *μέλανος* nulla prorsus ratione cum Helenio conuenire posse cerneret, non absq; manifesta ratione mendam subesse putauit. Atqui longè alia sum ego opinione, quippe qui Helenium, non Elleborum admiscendum censeam: ea omnino ductus ratione, quod præter id quod sciuerim græcum Nicolai codicem numerosis admodum vbiq; scaterere mendis, non videam quid emolumenti in hac paranda Antidoto Elleborum nigrum laboriosum medicamentũ, aliumq; non sine incommodo deiiciens præstare possit, præsertim qd ventriculo sit insensissimus, nec menses ciere valeat, nisi pro glande suppositus. Contra verò Heleniũ, quandoquidè id Dioscoridis testimonio menses & vrinas ciet, status expellit, & stomacho vtile est, quæ omnia Antidotus hæmagogos nobis pollicetur. Quo fit, vt credam, immò omnino mihi persuasum habeam, dictionem *ἐλένιος* neq; amouendam esse, neq; immutandam, sed dictionem *μέλανος* potius corrigendam. Etenim, vt mea fert opinio, non *μέλανος*, sed *μελανθίος* legendum est. Hactenus Matthiolus, qui mihi perpetuo altera manu panem, altera lapidem ostendit. Sperat enim me suis blandicijs & magnificis tituli posse demulceri, ne crebris suis obtrectationibus, ac cauillationibus durius respondeam. Quasi verò mihi famæ meæ conseruatio non sit multo, quàm istæ suæ Italicæ blandiciæ antiquior & carior. Cur autem Nicolai lectionem immutauerim, iam abundè mihi dictum est. Mirum autem est quod Matthiolus scribat se sciuisse Nicolai codicem multis mendis scaterere, & nihilominus eius lectionem audet alteri latinorum codicum præferre. Si numerosis mendis scaterere sciuit, debuisset profecto eius lectionem tanquam suspectam damnare potius, quàm que sitis vt cunq; rationibus illam alteri anteferre. Cæterum Helenij ra-

Matthioli error.

Bernharti Dessennij ofcitantia notata.

Dessennij ingens error.

Nicolai Myrepsi locus emendatus.

Matthioli calumnia expulsa.

dicem menses & vrinas ciere nemo inficias ire poterit, atqui constat idem etiam præstare Elleborum nigrum, & præterea crassos ac pituitosos humores, qui non rarò menses quo minus promanent, remorantur, per aluum educere, quod Elenium efficere nequit. Quum itaq; Elleborus niger vtrunq; nempe menses ciere, & pituitosos humores per aluum subducere, Helenium autem alterum tantum efficere possit, præstat profecto Elleborum nigrum huic antidoto quàm Helenium admiscere. Nec obstat quod Matthiolus dicat Elleborum laboriosum esse medicamentum, aluumq; non sine incommodo deijciens, & ventriculo infestissimū: ita enim, ei potius dicendū erat quàm infestissimum. Nam id verum est, vbi per se, & in magna copia sumitur. Hic verò non admiscetur nisi scrupuli pondere, habetq; sibi additum Anisum, & alia quæ eius maliciam frenant & obtundunt. Quare merito ἐλενός dictio è contextu per me amota est, & codicis græci lectio immutata in ἐλλεβός, μέλανος autem vox retenta. Ridenda igitur merito hoc loco nobis venit Matthioli correctio, qui dictionem μέλανος potius esse corrigendam opinatur, & pro ea substituendam esse μελανθίς, non animaduertens Nicolaum paulo pòst in hac antidoto ipsius ijs quidem verbis facere mentionem. μελανθίς σκρόπολα β. Si itaq; ridicula Matthioli opinio procederet, bis vnus & eiusdem medicamenti in vna compositione Nicolaus, quod absurdum esset, meminisset. Non minus verò, ne id silentio transeam, ridiculum est, quod Matthiolus vocem ποροσεθής apud Dioscoridem, pro glande suppositus, interpretatus est, quum illi potius reddendum erat, pro pello suppositus. Nam ea quæ menses euocant, non ano, sed vtero supponuntur indunturūe. Sic nunquam non stulticiam suam in aliorum benè dictis suggillandis prodit Matthiolus. At quum Franciscus Alexander falsam Matthioli opinionem sequatur, non est cur ei priuatim respondeamus. Videat autem ne hoc loco Dauus potius quàm Oedipus sit. Ego id verè de me dicere possum, me nihil nisi rationibus adiectis temerè affirmare, quod tamen subinde Franciscus facit.

Macedonicū. f *Petroselini.*) Latini codices habent Macedonici, vt hinc palàm fiat Macedonicum, vel, vt Myrepsus vocat, Macedonifium, posterioribus græcis & recentioribus medicis nò esse nisi petroselinum Macedonicum.

g *Granadecem.*) Latini codices habent scrupulum vnum.

h *Rutæ.*) In latino codice desideratur.

i *Stachys.*) Ita legendum, non Spicæ, vt latini habent codices. Græcè enim σάχουε legitur. Stachys enim, Galeno attestante, non solum menses ducit, sed & abortum efficiens medicamentum est, & secundas eijcit.

k *Sinonis.*) Græcus Nicolai codex legit σμύνης σκρόπολα β. atqui falsò. Nam paulo antè ijsdem verbis Myrrhæ meminit. Quare hic latini potius codices sequendi sunt, qui habent Sinonis. Sic enim vtroq; in codice tum Nicolai Præpositi vocati, tum Alexandrini legitur, vt mirari subeat Matthiolum, qui dicit nusquam rei medicæ scriptores Sinonis meminisse, haud dubiè Sinonem diuersam esse à Sifone stirpem credens. Satis autem ijs verbis indicat se Aëtium non legisse, qui lib. primo ita scriptū reliquit, Σίνων θερμοῦ καὶ ὑπόπικροῦ ἐστὶν γένος. ὄθεν οὐρετικὸς τε ἐστὶ καὶ πηκτικὸς. Quæ omnia Galenus, & post eum Paulus quoq; Sifoni tribuit, qui libro octauo de simplicibus medicamentorum facultatibus ita scriptum reliquit. Sifon calidus & subamarus gustu est: quare vrinam elicit, & concoquit. Quinetiam Hermolaus in suo Corollario testatur, Sifonè Hippocratem appellare Sinonem & Senonem. Vt hoc in loco suam ignorantiam apertè prodiderit Matthiolus, quod nusquam Sinonis mentionem fecisse rei medicæ scriptores dicere non erubuerit. Mihi deniq; iniuriam facit Matthiolus, quòd scribit me Sinonem facere syluestris Petroselini semen. Nam id mihi ne per somnium in mentem venit. Fateor me quidem in annotationibus in Auream Alexandrinam scripsisse, Sinonem alios petroselinum agreste nominasse, atqui illorum sententiam non approbaui, sed tantum quo nomine hodie à quibusdam vocaretur indicare volui. Ita nunquam non calumniatoris potius, quàm castigato- ris officio fungitur Matthiolus. Hoc loco notandus erat nominatim Matthiolo Dessenni- us, quòd, pudendo admodum errore, Sinonem eandem esse cum Sio herbã dixerit, quum tamen constat eas esse genere diuersas, & in diuersis capitibus à Dioscoride descriptas. Verum nomine eius suppressò, tantum dicere voluit se cogi vt ab alijs qui Sinonem inter- pretantur Sium dissentiat. Bonè Deus si ego aliquid tale designassem, hic statim Matthio- lus in hæc prorupisset verba. Fuchsius hallucinatur, turpiter errat, ineptit, cæcutit. Sed quid ita? quia illius dicta non, vt Dessennius, adoro, & oraculi loco habeo. Valeat igitur cum suis adulatoribus Matthiolus, & me ad fatietatem vsq; profcindat, vt vicissim ipse calumnias suas refellere, & ipsius errores sanè immensos & multos detegere suis adulato- ribus queam.

l *Salvia.*)

Matthioli ignorantia. Sinon & Sifon idem.

1 *Salvia.*) Græcè *ἑλεισφόρος*. Latini codices, facili lapsu, propter literarum affinitatem, habent *Sabinæ*, nullo sanè discrimine, quod utraq; stirps menses moueat, & foetum eijciat, licet in ijs præstandis *Sabina* efficacior sit. *Dessennius* hic iterum, more suo ineptit, & *Gari* legit. Quanquam ubi se satis tortis, tandem *Cari* esse scribendum, propter literarum affinitatem, ait. Sed quæ rogo est *Cari* affinitas vel cum *Sabinæ*, vel *Salviæ* voce? ita se passim ridendum cum suis infulis annotationibus propinat *Dessennius*.

ATHANASIA MAGNA. NICOLAI

Myreplici, numero 13.

VII.

Antidotus *Athanasia magna*, dysenteria laborantibus, & cœliacis confert, atq; ad fluxum muliebrem utilis est. Facit ad profluuium sanguinis narium, & eos qui cibum non retinēt in ventriculo. Sanguinis præterea a quacunq; causa natis reiectionibus, auxiliatur. Habet cinamomi, *b* casia fistularis, añ drach. tres, grana septem. Croci, floris iunci odorati, styracis calamita, phu, sefelios, seminum hyoscyami, apij, dauci, anisi, opij, añ drach. vnam, & dimidiam, grana tria. *c* Betonica, drach. duas, & scrup. duos. Spicæ, folij, castorij, myrrha, lapidis hæmatitis, sanguinis draconis, corallij rubei, *d* momia, boli armenij, symphyti, *e* helenij, acori, asari, corticis radicis mandragoræ, polij, foliorū lauri, mei, piperis albi & longi, seminis petroselini, añ drach. dimidiam. *f* Seminis quinqueneruiæ & myrti, rosarum, añ scrup. tres, grana quatuor. Succū hypocistidos, acaciæ, seminis oxyacanthæ, & succi eius, añ vncias duas. Succū quinqueneruiæ, vnc. tres. Mellis Attici quod satis est. Datur pondere drachmarum trium.

ANNOTATIONES.

a Athanasia.) Etsi multæ sunt apud Nicolaum *Athanasia* descriptiones, tamen hæc quæ ordine apud hunc inter Antidotos decimatertia est, in nonnullis officinis prostat, & Magna ipsis nominatur. Vtrunq; autem nomen, & Magnæ scilicet, & *Athanasia*, accepit ab immensa eius quam habet in reprimendis omnis generis fluxionibus efficacia. Quapropter rectè facerent Pharmacopœi, si hanc in suis officinis paratam haberent.

b Casia fistularis.) Nicolaus græcus habet, *κασίας φισούλα*. Per eam autē intelligit, quam Actuarius & alij recentiores *ἑυλοκασίας*, id est, Casiam ligneam vocant: nempe corticem, qui à Galeno quoq; lib. 1. de Antidotis in theriacis compositione, & Actuario quoq; ipso *σύνεξι τῆς κασίας*, id est, casia fistula nuncupatur. Inferitur autē *Athanasia* propterea, quod Galeno & Dioscoride testibus, leuiter adstringat. Huc accedit, quod libro secundo de Antidotis apud Galenum, in *Athanasia* descriptione *Casia* fiat mentio: quæ certè non potest esse *Aegyptia*, nigra, seu cathartica, hoc est, purgatrix, quod illa Galeno ignota fuerit. Quapropter plurimum errat Platearius, qui in sua super Nicolaum expositione, *Casiam* pro *Platearij error detectus.* purgatrice interpretatur: utpote cuius in hac compositione, quæ ventris profluuiio aduersatur, illudq; cohibet, nullus esse usus potest.

c Betonica.) Huius in Nicolao nulla fit mentio. Quia verò in Latinis codicibus habetur, & in *Athanasia* prima, quæ inter Antidotos est vndecima, hic quoq; illam inferere placuit, quod rupta sanet, & omnibus bestiarum moribus succurrat.

d Momia.) Sic appellat Nicolaus, quam hodie vnus literæ immutatione medicorum officinæ Mumiam nominant. Per Momiam autem minimè accipienda hoc loco erit *Serapionis* Mumia, quæ non est nisi Dioscoridis, & aliorum Græcorum *Pissasphaltos*, ut libro primo monstrauimus: sed *Razis* & aliorum Arabum, & ea quæ hodie in officinis sub *Mumia* nomine prostat, & vsitata est, quæ non est nisi tabida sanies, aut liquamen hominum, aloe, myrrha, & bitumine conditorum, ut lib. 1. dictum est. Id quod è verbis Nicolai fit manifestissimum, quæ sunt eiusmodi: *ἄματ' ἀνθρώπου πενηντ' ἐπονομαζομένου παραϊταλοῦ μαίμου*, id est, sanguis humani, qui ab Italis *Momion* appellatur. Sanguinem, inquit, non ossa. Ut plurimum errent hodie, qui ossibus etiam pro Mumia vtuntur. Atqui de Mumia abunde lib. 1. differuimus, ad quem perpetuò in explicatione simplicium ignorantum pharmacopœi confugere debent.

e Helenij.) Vel vnicus hic locus euidentissimè docet, qua fide & diligentia hætenus *Helenium*.

com-

*Capitalis offi-
cinarum &
medicorum
error.*

*Arnoldi de
Villa noua
erratum.*

*Platearij ex-
positio qualis.*

*Auicenna er-
ror pernicio-
sus.*

*Lib. 5. Instit.
medicorum.*

composita medicamenta passim constructa sint. Neque enim dissimulandum nobis vlla ratione erit capitalis tum medicorum (vtpote quorum erat officium hunc ipsum corrigere) tum pharmacopœorum error, qui hucusque pro Helenio, pro dolor, auripigmentum, præsentissimum venenum, Athanasie antidoto indiderunt. Quod si negare velint, multorum codicum fide & testimonio conuincuntur. Nam vbi Græcus Nicolai codex habet ἑλενίου, ibi omnes legunt Auripigmenti. Sic enim Arnoldus de Villa noua, cuius apud imperitos magna est autoritas, habet in suo Antidotario. Nec aliter legit codex Nicolai latinus, Ioannis Agricolæ opera Ingolstadij excusus. Errandi autem occasionem omnibus ijs dedit Platearius ille, qui in expositione sua quam Nicolai Antidotario adiecit valde inceptam. Lemnias dictionem Auripigmentum est interpretatus. O inscitiam flagris, & cruce dignam. An non oportuit Platearium, vtpote ex professo medicum, scire, Auripigmento in hac Antidoto nullum esse relictum locum, vt quod venenum esset nocentissimum, ac erodendi vrendique facultate præditum, adeoque reliquis medicamentis Athanasiam constituentibus maximè contrarium? Atqui & huic erroneæ interpretationi occasionem præbuit Auicenna, qui Auripigmentum datum tussientibus in ouo sorbili, multum valere scripsit. Nam hæc Verba in sua expositione Platearius de Auicennæ sententia retulit. De quo sanè errore quum alibi copiose disseruerimus, non est cur illum hic prolixius confutemus. Franciscus Alexander errori communi consulere volens, pro Lemnias dictione restituit terræ Lemniæ, pro qua certè barbari, si ea dictio tale aliquid significasset, terræ sigillatæ reposuissent. Nec habet vllum suæ huius coniecturæ probati autoris testimonium Alexander. Non ignoro autem terram lemniam, perinde atque bolum armeniam, nullo incommodo huic compositioni indi posse, tamen quia Helenij græcus Codex mentionem facit, & eius radix exiccata, Dioscoride attestante, cruentas excreationes sanat, ideo dubium non est, quin pro Lemnias voce deprauata, rectè Helenij legatur. Hoc tamen adijciendum erit, Auicennam Auripigmento tribuisse, quod sulphuri ex Dioscoridis aliorumque Græcorum sententia tribuendum erat: qui illud tussientibus, asthmaticis in ouo sumptum, prodesse memoriæ prodiderunt. Cæterum si Platearius animum paulò magis intendisset, facile cognoscere potuisset, Lemnias vocem per imperitum librarium ex Helenio deflexam ac corruptam esse. Sed hi sunt nostri temporis medicorum cæcorum duces cæci: vt nihil mirum sit, si in foueam ambo impingentes incidant. Eiusmodi profectò etiam est Bernardus Dessennius, qui & ipse in suo Dispensatorio Auripigmento in Athanasia locum esse voluit. Quare vt ab eius medicamentario libro sibi caueant, tum medicos, tum pharmacopolas hortor, quod is sine omni iudicio medicamentorum compositiones corraserit.

* *Foliorum lauri.*) In græco est φύλλον ἰάφυλλον, foliorum lauri. Nos antea latinorum codicum fidem secuti, baccharum lauri legimus.

*Quinquener-
uia.*

f *Seminis quinqueneruiæ.*) Sic appellari Plantaginem minorem, alibi ostendimus. Et monendus nobis hoc loco lector erit, quod omnia quæ vsque ad compositionis calcem sequuntur, in Latinis Nicolai codicibus desiderantur. Vt vel hinc appareat manifestissimè, quantum præstet ex præscripto nostrarum compositionum ac descriptionum, quàm aliarum, medicamenta conficere, vt qui singulas ex ipsiis fontibus, sanè purissimis, hauserimus.

TRYPHERA MAGNA. NICOLAI

Myrepsici, numero 210.

VIII.

TRyphera magna confert ad omnia muliebria vitia, à frigiditate nata. Datur cum aqua, cui incocta sunt anisum & foeniculum: vel ex vino tepido. Ad stomachi verò mala, ex decocto mastiches, & vino, præbetur ieiunis. Ad muliebria vitia, accipe ex hac antidoto, & adijce illi artemisiā bene tritam, cum oleo^a moschato, & impone vtero vt linamentum. His qui non concipiunt, potandam præbe cum vino, in balnei insensu, confestimque concipiet. Recipit opij, drachmas duas. Cinamomi, caryophylli, galangæ, spicæ, zedoariæ, zingiberis, costi, styracis calamitæ, calami odorati, cyperi, iridis, peucedani, acori, mandragoræ, ^bnardi celticæ, rosarum, piperis, anisi, apij, petroselinī, foeniculi, ^csinonis, dauci, hyssopi, hyoscyami, ocimi, añ drachmam vnam. Mellis Attici despumati quod satis est.

ANNO.

ANNOTATIONES.

Tryphera, quasi delicata dicta est, non quod incunda & suavis sit, sed quod totius corporis colorem, & oris odorem commendet, & delicatam quandam commendabilis speciei ostentationem præ se ferat. Putredinem enim humorum emendat, & formæ corruptæ vitium corrigit.

a Oleo moschato.) Alij, moschelinum: nonnulli, ut qui barbaram sectantur medicinam, muscellinum nominant. Eius descriptionem in sectione de Oleis studiosi reperient.

Oleum moschatum.

b Nardi celticae.) Siue Spicæ celticæ. Officinis Spica Romana vocatur. De qua in historia Stirpium plurima diximus.

Spica ferax nardus celtica.

c Simonis.) Huius in Latinis Nicolai codicibus nulla fit mentio. Græcus autem codex eius disertè meminit. De illo supra quoque annotauimus quædam.

d Hyssopi.) In prima additione hæc vox manifestè omissa est, typographi negligentia, quum in Græco Nicolai codice sit ὑσσοπύ. Igitur nec studio, nec data opera, ut mihi falsò affingit Franciscus Alexander, præterita hæc nobis dictio est. Quum verò opij duas tantum drachmas habeo, id de præscripto codicis græci feci, qui habet solum L. β.

TRYPHERA SARACENICA.

Nicolai Myrepsici.

IX.

Tryphera^a Saracénica efficax maximè ad melancholicos, omnèq; capitis, stomachi, & hypochondriorum, quod ex melancholia, aut flaua bile exusta oritur, vitium. Accipit myrobalani citrini, *b* casia fistulæ, *c* oxyphœnici, añ vnciã vnam, & dimidiã. Myrobalanorum *d* cepulorum, manna, añ drach. sex, serup. duos, grana quinque. *e* Rhei indici, violarũ, añ vnc. dimidiã. Anisi, foeniculi, añ drach. duas, grana quindecim. Spicæ, *f* maceris, añ drach. vnam, grana septem cum dimidio. Myrobalani bellirici, emplici, añ drach. dimidiã, grana quatuor. Cæterum in duabus libris aquæ vncias tres recentium violarũ decoquito, quoad aqua purpureum contrahat colorem: dein feruefacito oxyphœnicum, & casiam, probeq; subacta colato, & iniicito sacchari libram vnam, & vncias octo, decoquito vsq; ad mellis crassitudinem, ac deinde supra scriptas species bene tritas iniicito, & rudicula subigito. Postquam confeceris antidotum, dato de ea castaneæ quantitate.

ANNOTATIONES.

a Tryphera hæc rectius quàm prior est appellata, quòd sit iucunda, & delicata. Præcedens, quia amara, per antiphrasin magis id nominis sibi arrogauit. Trypheram Saracenicam Mesues quoque descripsit, sed hæc Nicolai vtitior est.

Tryphera

b Casia fistula.) Hic per Casiam fistulam intelligenda venit medulla Casia nigra, id quod latinus Nicolai codex liquidò testatur, qui disertè medullæ Casia mentionem facit. Accedit, quòd Casia cum Oxyphœnico, alio nimirum purgante medicamento, hic coniungatur, & ab alijs speciebus quæ antidotum hanc constituunt separetur: quod Nicolao faciendum non erat, si per Casiam hoc loco ligneam accipi voluisset: sed ut redactam in puluerem, instar aliarum specierum iniicisset, planè necesse fuisset.

Casia fistula

c Oxyphœnici.) Fructum intelligit, qui hodie officinis barbara & Indica voce Thamar Indus, quati palmula Indica, nominatur: ut libro primo est expositum.

Oxyphœnicus Thamar Indus.

d Cepulorum.) Sic vocant recentiores Græci fructus, qui hodie Seplasijs myrobalani Chebuli appellantur, ut fusijs lib. 1. est ostensum.

Cepuli.

e Rhei Indici.) Rheum indicum Actuatio, & alijs Græcis posterioribus, esse Rhabarbari vtitati hodie genus, libro primo diximus. Eo igitur hoc loco vtendum erit. Vulgares latini Nicolai codices, ex quorum præscripto pharmacopœi hætenus sua confecerunt medicamenta, legunt hoc loco simpliciter Indi. Quapropter ad Myrobalanum, Arnoldi de Villa noua exemplo, non tamen sine maximo errore, retulerunt, quum Nicolaus Rheum Indicum intelligat: quod disertè dicat, *ῥέος ἰνδνέος*. Er Indicum nominat, ut hac nomenclatura distinguat ab eo quod à Ponto affertur, & ob id Ponticum dicitur, quod Indico imbecillius existit.

Chebuli.

Rheum indicum.

Pharmacopœorum & Arnoldi de Villa noua error.

Arnoldi de Villa noua error.

Macer.

f Maceris.) Et si Macer à Maci distat, ut lib. 1. ostendimus: tamen Nicolaus, quemadmodum etiam Actuarius, per Macerem non nisi id quod Arabes Macem vocant, intelligit. Dèbet itaq; pharmacopœi hoc loco pro macere, quod hodie etiã desideratur, macé vsurpare:

TRY-

LEONHARTI FVCHSII
TRYPHERA PERSICA. IOANNIS
Damasceni.

X.

TRyphera^a Persica, sic quòd apud Persas experta sit, dicta: aduersus acutas febres, calidam ventriculi & iecoris intemperiem efficax. Morbis omnibus ex humorum vstione natis confert, sitim restinguit, icterum calidum ex obstructione sanat. Suffusionem à vaporibus biliolis visui incommodantem discutit. Recipit succorum^b solani, ^cintybi, apij, ^dlupi salictarij, depuratorum, añ libras duas. Quibus immitte violarum siccarum, aut viridium, & rosarum, añ drach. tres. Folliculorum senæ, vncias duas. Agarici, vnciam vnam. Prunorum Damascenorum numero quinquaginta. ^eCassuthæ, vnciam dimidiam. Myrobalanorum, cepulorum, flauorum, Indorum, vnciorum in oleo violato, aut amygdalarum dulcium, añ vncias duas. Spicæ nardi, drach. tres. Coque igni prunarum lento, donec libræ duæ superfint: quibus iniice epithymi, drach. quaginta. Myrobalani autem oleo amygdalarum dulcium merfi semel feruefiant, tollantur ab igne, colentur. In parte colati dissolue Tamar Indorum recentium, vncias tres. Mannæ, vnciam vnam & dimidiam. Pulpæ cassiæ, vnc. quatuor. Sacchari violati, vnc. duodecim. Percolentur, vt munda sint à seminibus, & alijs: in reliqua parte, & aceti, libra vna, coque lento igni. Sacchari albissimi, libras tres. Adde quod prius in succis est dissolutum, misce, & ad mellis crassitudinem percoquas. Postremò adde paulatim rhabarbari optimi, vnc. duas. Myrobalanorum citrinorum, vnciam vnam, & dimidiam. Myrobalanorum cepulorum, Indorum, añ vnciam vnam. Belliricorum, emblicorum, añ drach. quatuor. Seminis fumaricæ, trochiscorum dia rhodon, macis, mastiches, cubearum, ^fspodij, fantali rubei, añ drachmas duas. Seminum quatuor, drachmas duas, & dimidiam. Anisi, drachmas quatuor. Spicæ nardi, drachmas duas. Inuoluantur oleo violato, & reponantur vase vitreo. Datur pondere vnciæ vnius cum aqua frigida, vel succo intybi, vel solani.

ANNOTATIONES.

^a Et si hæc Tryphera Persica ob causam antea expositam dicta, vsitata non sit, quòd scilicet eius componendi ratio satis longa & negocij plena existat: tamen posset pro diuitibus & delicatis parari, vt eius vsus esset in febribus biliosis, & eius generis calidis vitijs.

Solanum.
Intybus.

^b Solani.) Hodie corrupta voce Solatrum dicitur.

^c Intybi.) Intelligit herbam quæ hodie Seplafijs Endiuiia nominatur, sed legitima, cuius effigiem in historia Stirpium offendent studiosi.

Lupus salictarius.
Cassutha.
Spodij.

^d Lupi salictarij.) Lupulum officinæ vocant, vt loco iam citato ostendimus.

^e Cassutha.) Cuscutam, vt primo diximus libro, Seplafiæ appellant.

^f Spodij.) Quale verò vsurpandum sit spodium, in sequenti mox Micleta compositione dicemus.

MICLETA NICOLAI MYREPSICI,

numero 200.

XI.

Micleta vtilis est dysentericæ, intestinorum leuitate laborantibus, inflationibus intestinorum, & ad omnes coeliacos affectus. Habet myrobalani citrini, cepuli, bellirici, emblici, ^amagni vstorum, añ drachmas duas, & dimidiam. ^bNasturcij seminis, drachmam vnam, & dimidiam. Cumini, anisi, foeniculi, ameos, ^ccarnabadij, añ drachmam vnam, & dimidiam. ^dSpodij, balaustiorum, ^esumachij, gummi Arabici, ^fmastiches, añ drachmam vnam, grana quindecim. Conficitur autem hoc modo: Semina macerentur die ac nocte in aceto, deinde

deinde tosta, & exquisitè leuigata cum oleo rosaceo fricentur multoties, vtriusque siccentur, & oleum combibant. Fricentur autem manibus. Postea omnia misceantur, & adijciatur zulapium myrtinum. Irrigata & diligenter subacta exiguo tenuiq; igne decoquantur: dein ab igne remota, tepida in vase recondantur. Dantur drachmas tres, aut exagia tria, cum decocto plantaginis vesperi dormituris, aut media nocte.

ANNOTATIONES.

Rectius inter Antidota roborantia quàm magna recenseretur Micleta. Nos communem ordinem secuti sumus.

a Magni.) Per magnum myrobalanum accipiendus is, qui hodie à nigro colore Indus *Myrobalanus magnus.* nominatur. Quum enim, ut è latinis etiam Nicolai codicibus liquet, quinque Myrobalanorum genera Micleta compositionem ingrediuntur, atq; ex ijs quatuor, vtitatis hodie nominibus appellentur: ut per Magnum quintum genus, nempe Indum intelligamus, oportet. Quod confusionis vitandæ gratia monendum esse duxi, quum non desint qui per Magnos, Cepulos accipiât, & rectè quidem: sunt enim cæteris maiores, ut suspicio sit, pro *μυράδων* legendum esse *μυράδων*.

b Nasturtij.) Codex Nicolai manuscriptus habet *καρδαμύκων*: atqui falso. Nam scribendum erat *καρδαμύκων*, id est, nasturtij: hoc ipsum omnibus latinis Nicolai codicibus apertè restantibus. Atq; is sanè error à librario non solum hoc in loco, sed & multis alijs est commissus, quemadmodum supra in Mithridatis antidoto ostendimus. Quare non erat cur Franciscus Alexàder mihi denuo affingeret, quod ipse hoc loco immutauerat poulò post.

c Carnabadij.) Hic locus manifestè declarat, Carnabadium variè à Nicolao vsurpari. Nam supra in aurea Alexandrina, pro Cumino Aethiopico vsus est: ut ibidem diximus. Hic verò pro Careo, seu ut hodie appellant officinæ, Carui vsurpatur: quod è latinis omnibus Nicolai codicibus patet, qui pro Carnabadij voce, Carui habent. Non solum verò Nicolaus, sed & Simeon Sethi, vnus ex recentioribus Græcis, Carnabadium vocat, quod Dioscorides & alij vetustiores Græci Careum nominant. Cæterum hic non posse pro Cumino Aethiopico accipi Carnabadium, hinc perspicuum euadit, quòd antea cumini in hac antidoto facta sit mentio: adeoq; bis eius compositionem ingrederetur, nisi pro Careo à Nicolao vsurparetur. Neq; mirum est varijs modis Carnabadij vocem à Nicolao esse vsurpatam, ut qui è varijs quoq; autoribus suas descripsit compositiones.

d Spodium.) Quum variè apud autores Spodium vsurpetur, quemadmodum copiose libro primo huius Operis ostendimus: diligenter cogitandum erit pharmacopœis, de quo hoc loco Nicolaus sit locutus. Non est autem neq; de spodio Græcorum veterum, neque Arabum, quòd illi spodium cannarum vocant, locutus: quòd neutrum in ea medicamenta quæ per os ingeruntur vsurpetur, ut loco iam citato monstrauimus. Accipiendum igitur per spodium hic erit, id quod officinæ hodie ita, de sententia Platearij, appellant: quod non est nisi Ebur vstum, & adstringendi facultate pollens. Eius autem conficiendi modum infra docebimus. Non solum verò Nicolaus, sed & Actuarius, alijsq; recentiores Græci, per Spodium intelligunt id quod hodie vsitatum est. Nicolaum autem hoc loco id ipsum innuere, satis testantur Balauftia, & sumachium illi coniuncta: quæ itidem adstringendi facultatem obtinent.

e Sumachij.) Nobis ita Latina ratione appellare placuit, id quod hodie Sumac officinæ. Græci atq; vetustiores Rhoën nominant. Debet autem eius pulpa sine ossibus vsurpari. *Sumachium. Rhus.*

f Mastiches.) Hæc vox in Græco manuscripto codice desideratur. Verùm quum eius in omnibus, quos viderim, latinis codicibus mentio fiat, non putauit omittendam esse. Cæterum hæc quoq; compositio à Bernardo Dessennio Cronenburgio perperam recitatur, ut mirari satis non possim, quum melioribus codicibus parum instructus fuerit, aut sum tamen fuisse de compositionib. medic. hoc præsertim tempore, aliquid literis mandare. Nihil igitur mirum si pro sperata gloria ignominiam referat. *Mastiche. Dessennius.*

ESDRA. NICOLAI MYREPSICI.

XII.

ESdra capitis dolorem sedat. Phreniticis frõti & naribus illita confert, somnumq; accersit. Oculorum fluxiones sistit. Auribus dolentibus, & exulceratis instillatur. Dentium dolorem illita sanat. Columellæ de fluxione tentatæ, *Q* longæ

longæ tussi, & spirandi difficultati, cruenta excreantibus, interno abscessu laborantibus, tabidis, intestinorum cruciatibus singultui, & coeliacis auxiliatur. Item regio morbo correptis, & iocinerosis succurrit. Feeminis difficulter parientibus ea imus venter illinitur, & confestim foetum edunt. Sterilibus in internum vteri sinum imponitur, & postquam cum viro coierint, concipiunt. Est & dysentericis, & coeliacis efficacissima. Accipit^a mamiæ, drachmam dimidiam. Amoni, drachmas sex. Floris iunci odorati, drach. quatuor. scrupulum vnum, grana octo. Pyrethri, scrupulum vnum, grana octo. Croci, scrupulum vnum, grana quatuor. Myrrhæ troglodyticae, scrupulos duos. Styracis calamitæ, scrup. duos, & dimidium, grana quatuor. Petroselinii, scrup. vnum. Tragacanthæ, scrupulum dimidium, grana quatuor. Succu hypocistidis, scrup. vnum, grana octo. Iridis illyricæ, drachmam dimidiam, grana quatuor. Seminis foeniculi, drachmam dimidiam. Dauci Cretici, scrupulum dimidium, grana quatuor. Seminis papaueris, drachmā dimidiam. Spicæ, drach. dimidiam, grana quatuor. Foliorum rutæ, scrup. dimidium, grana quatuor. Casia, scrup. vnum, grana quatuor. Ammeos, scrupulum dimidium, grana quatuor. Costi, scrup. dimidium, grana octo. Cardamomi, scrup. vnum, grana octo. Opii, scrupulum vnum, grana quatuor. Euphorbij, scrupulum vnum, grana octo. Piperis communis, scrup. vnum, grana quatuor. Rosarum aridarum, vnciam vnam & dimidiam, drach. vnam, scrupu. vnum. Opopanacis, drach. sex. Mei, scrup. vnum, grana octo. Lachæ, scrup. duos & dimidium, grana quatuor. Lycij Indici, drach. dimidiam, grana quatuor. Caryophylli, scrup. duos, & dimidium, grana quatuor. Anisi, drachmam dimidiam, grana quatuor. Foliorum citri, scrup. vnum, grana octo. Ammoniaci thymiamatis, drach. dimidiam, grana quatuor. Seminis nigellæ, scrup. vnum, grana octo. Sulphuris viui, castorij, ^bgentianæ, añ scrup. vnum, grana octo. ^cCimolix terræ, drach. dimidiam, gr. quatuor. Sinonis, ^dventriculi mergi, añ scrup. vnum. Artemisig, drach. dimidiam, grana quatuor. Hedychroi magmatis, drach. dimid. grana quatuor. Seminis ocimi, lapidis ^eiaspidis, ^fflorū nerij, cinamomi, anethi, añ scrup. dimidium, gr. quatuor. Bdellij, scrup. duos. ^gRhois syriaci, rhois culinarij, añ drach. vnam, & dimidiam. Asari, drach. vnam. Lapidis hæmatitis, drach. dimidiam. Thuris, grana sex. ^hSeridis herbæ, scrup. vnum. Testæ sepix, scrup. vnū, grana octo. Corallij, grana septem. Iuniperi baccarum magnarum, grana septem. Iuniperi baccarum paruarum, scrup. vnum, grana octo. Sanguinis draconis, drachmā dimidiam. ^kCinnabaris, hoc est, Symphiti, drach. dimidiam, grana quatuor. Peucedani, seminis apij, añ grana septem. Piperis albi, scrup. duos. Maceris, drach. dimid. grana quatuor. ^lHermodactyli, aristolochiæ, libyfici, añ drach. dimidiam. Nardi celticæ, drach. dimidiam, grana quatuor. Calami odorati, scrup. dimidium, grana quatuor. Balsami, drach. vnam. ^mMellis atticid despumati, quod satis est. Liquores vino odorato bono macerentur, & parata vtentibus detur. Datur fabæ magnitudine.

ANNOTATIONES.

Et si hæc Esdra Antidotus è numerosis constructa est simplicibus medicamentis, adeoq̄ non sine molestia confici potest: tamen, quia cum Actuarij & Aëtij maximè descriptione conuenit, & tantū ponderibus distat, quorū tamè exquisitior in Nicolao quàm Aëtio aut Actuario ratio est, ideo pharmacopœi ex Nicolai præscripto Esdræ parare debent. Bernardus Desfennius Cronenburgius, quū quæ est apud Nicolaū præpositū appellatam Esdræ, propter deprauatas in ea passim voces explanare non posset, eam quæ in Paulo est, ab hac tamen multifariam dissidentem, proferre voluit. Inde omnibus perspicuum euadit, quam nihil omnino hic vir in hoc argumenti genere præstiterit. Potuisset igitur hanc prouinciam, nisi scribendi κακοῦδος illum exagitasset, alijs sese peritioribus, & magis exercitatis relinquere.

Bernardus
Desfennius
notatus.

^a Mami-

a Mamira.) In Nicolai codice Græco manuscripto est μαμῖρα. Quid autem sit Mami- *Mamira.*
 ras, Paulus lib. septimo disertè explicat, quum inquit: Mamiras radícula est herbæ, fre- *cc*
 quentibus tuberculis nodosis cinctâ, quæ cicatrices & albugines extenuare creditur, de- *cc*
 tergendi nimirum facultate prædita: hæc ille. Non videtur itaq; hac delineatione repræ- *cc*
 sentare nisi radiculam, quæ Mauritanis Doronicum nominatur, quemadmodum fufius *Doronicum*
 tomo primo nostrorum Commentariorum de stirpium historia ostendimus. Mamiræ *Maurita-*
 igitur loco, Doronicum Mauritanorum vsurpandum erit. Quum verò neq; hoc hodie sa- *norum.*
 tis cognitum sit, præstat pro eo vti Ormino, quod Dioscoride teste itidem albugines ocu- *Mamira suc-*
 lorum extergere potest. Mirum autem est, Aëtium Mamiræ in Esdræ prophetæ, aut do- *cedaneum.*
 ctoris antidoto non meminisse: quum tamen aliorum omnium simplicium, quanquam
 ordine non nihil immutato, meminerit. vtrobiq; autem pondera ipsa exigua admodum
 sunt, idq; propter immensam simplicium copiam: quorum pondera tandem si in vnum
 coëant, in magnam molem ac iustam quantitatem exurgunt.

b Gentiana.) Nicolaus habet πικρὴ δὲ πύρα, id est, herbæ amaræ. Per amarâ verò her- *Gentiana.*
 bam intelligere illum Gentianam, ex Aëtio primùm liquet, qui eius post castorium me- *Amarâ her-*
 minit. Dein ex Paulo, qui nec ipse Gentianam in Esdræ descriptione præterijt. Huc acce- *ba.*
 dit, quod omnibus constet, vix reperiri radicem aliam, quæ Gentianæ radice sit amarior:
 ita vt quum rem aliquam vehementer amaram esse innuere velimus, Gentiana esse ama-
 riorem dicamus.

c Cimolia terra.) De Cimolia terra libro primo diximus. Sic dicta verò est, à Cimolo *Cimolia*
 insula: quæ vna est, Strabone in decimo autore, Cycladum. Græcis alio nomine σμικτις, *terra.*
 à mirifica abstergendi facultate est appellata. In eius penuria Cretica terra, seu Creta vti *Succedaneū*
 licebit, quod & illa extergendi, Galeno lib. 9. de Simpl. facultat. cap. 5. teste, vim habeat. *Cimolia.*
 Verùm hic me erroris insinuat Franciscus Alexander, & me nõ rectè cretam pro cimo-
 lia substituisse dicit, quod potius in eius inopia terra lemnia, vel armenius bolus, vel hæ-
 matites substitui debuissent. Non nego autem, quin, maximè si adstrictionem quis spe-
 cter, huic compositioni vnum è tribus iam commemoratis inferi possit: tamen quum hic
 sulfur, & gentiana, abstersoria facultate prædita, cimoliam præcedant, dubium non est,
 Cimoliam propter eandem vim, mox illis subiectam esse. Quum itaq; Cimolia extersio-
 nis gratia Esdræ indatur, & creta eandem, vt dictū est, facultatē habeat, quæ est Francisci
 impudentia, vt reprehendere audeat, vbi nullus planè inest error? An non seipsum errare
 indicat euidentissimè, dū fullones in vestiū maculis abluendis, Cimolia vti scribit? Non
 enim has abluit, nisi extergēdi sua facultate, ob quā etiam, vt commemoratū est, σμικτις,
 quasi abstergens dicta est. Sed reprehendendi alios immensa libido ita Francisci animum
 stupefacit, & oculos præstingit, vt quid agat nec intelligat, nec videat. Qui itaq; ab hac im-
 munes sunt labe, facilè cognoscent me rectè pro Cimolia, si huius inopia laboretur, cre-
 tam substituisse, meq; ab errore vacuum esse.

d Ventriculi mergi.) Manuscriptus Nicolai codex hic falsò ἐφ' αὐτῶν γαστρῶν, pro αὐθῆνας γασ- *Mergi ven-*
 τρῶν legit: quod ex Aëtio satis liquet, qui ita habet, κόπρῃ τῆς ἐν τῷ κοιλίῳ τῆς αὐθῆνας γασ- *triculus.*
 τρῶν, hoc est, stercoreis reperti in ventre mergi. Paulus tamen perinde atq; Nicolaus, ven- *triculus.*
 trem potius quàm stercorea mergi vsurpandum esse docet. ait enim ἡ δὲ αὐθῆνας: id est, ven-
 tris mergi. Galenus lib. 11. Simplicium, eius vsus non magnificat: vt etiam si prorsus o-
 mittatur, quum exigua eius sit quantitas, nihilo deterior sit futura compositio. Mergum
 Germani ein *Sauher* nominant. Facile haberi potest.

e Iaspidis.) Optima erit vsurpanda, quæ Dioscoridi Thyites, Galeno Iaspis subuiridis, *Iaspis.*
 Iunioribus Turcica dicitur, vt libro primo est ostensum.

f Florum Nerij.) Et si Nicolai codex manuscriptus habet ῥοσὰ δ' ἀφῆνης φύλλων, id est, fo- *Nerium.*
 liorum Nerij: tamen quia Aëtius legit ῥοσὰ δ' ἀφῆνης, hoc est, rosarum Nerij: & Paulus
 ῥοσὰ ἀφῆνης, hoc est, florum Nerij. ideo nos quoq; hanc lectionem, tanquam veriorem, secu-
 tumus. Quanquā, si Dioscoridi credimus, nihil refert, folia an flores Nerij vsurpemus,
 quod vtraq; aduersus venenatorum morsus præsidio sint. Quid autem sit Nerium, alibi
 copiosè docuimus: nempe in altero de Stirpium historia tomo. Oleandrum vulgus her-
 bariorum vocat. Cæterum quum rarum sit Germaniæ Nerium, nec pharmacopœis ad- *Succedaneū*
 huc satis cognitum, licebit vice eius vti Asclepiade, quæ vulgò herbariorum Hirundina- *Nerij.*
 ria, & Seplasijs Vincetoxicū appellatur. Quippe vtraq; herba iētibus serpentū medetur.

g Rhois Syriaci.) Rhois duo sunt genera. Alterum, quod obsonijs inspergitur: ob id *Rhus.*
 obloniorum, rubrum, & culinarium dicitur. Alterum, à coriorum tinctoribus expeti- *Obsoniorum.*
 tum: ideoq; Coriarium nominatum. Semen eius, quod Sumach officinæ vocant, in medi- *Coriarium.*
 cum maximè vsus venit. Est verò etiam qui Galeno, & hic Nicolao, Syriacus dicitur, *Syriacus.*
 quòd in Syria præstantior ferè proueniat. Quum verò Syriaci hodie fortè nullus sit vsus,

Q ij præ-

præstat Sumachij vsitati pondus duplicare, ac in Esdra conficienda eius drachmas tres vsurpare. Haud me latet quod hoc loco Matthiolus mihi falsam affingat sententiam, quasi nimirum ipse Syriacum Rhoem peculiare quoddam, ac separatum genus faciam. Nam ab ea sententia me esse alienum ex hoc loco omnibus fit manifestum, & ex ijs qui in tertio meorum de stirpium historia commentariorum tomo in capite de Rhoë scripsi. Vt mirum sit Matthiolum, qui se veritatis amantem esse, passim iactitat, hisce calumniolis interpretationibus haud abstinuisse, præsertim quum has in Lusitano ægerrimè ferat.

Seris

h Seridis.) Intelligit herbam latinis Intybum, officinis corruptè Endiuia appellatam. Pro Endiuia verò non lactuca syluestris, vt hætenus est factitatum, sed vera viurpanda erit: cuius effigiem in tertio Stirpium historiae tomo dedimus.

Iuniperi Bacca magna. Cinnabaris.

i Iuniperi baccarū magnarū.) Si magnæ haberi nequeunt, geminetur paruarū pondus. *k Cinnabaris.*) Per Cinnabarim hoc loco non accipienda venit recentiorum medicorum factitia, quæ ex argento viuo & sulphure simul vsitis conficitur, & sub nomine Cinnabrij in officinis prostat: sed nec ea quæ à Dioscoride describitur, quæ non est nisi liquor ex Africa allatus, adeoq; à sanguine Draconis recentioribus vocato haud diuersa, vt libro t. supra fufius monstrauius. Quare quum inter se Cinnabaris Dioscoridis, & Sanguis draconis posteriorum Græcorum haud differant, vt per Cinnabarim aliud intellexerit Nicolaus necesse est. Non est autem per Cinnabarim inaudiendum, nisi Symphytū Græcis dictum. Id quod metipse Nicolaus testatur, qui sect. 41. parillo 135. disertis verbis, Cinnabarim interpretatur Symphytum. Hanc verò herbam, quæ hodie consolidida, aut rectius Solidago maior appellatur, Esdræ compositioni rectè indi, hinc liquet, quod instar Sanguinis draconis hæc ipsa dysentericis ac cœliacis plurimum conferat. Nonnunquam verò Cinnabaris vox apud Nicolaum nostrum Rubiam herbam alio nomine vocatam denotat, vt in compositione Antidoti 62. ad vrinæ difficultatem destinata. Rubiam autem alio nomine dici Cinnabarin, Dioscorides memoriæ prodidit, vt in historia Rubiæ alibi fufius docuimus. Quare posset & hoc loco commodissimè Rubia tinctorum dicta loco Cinnabaris inferi, quod scilicet regio morbo laborantibus auxilietur, quibus etiam Esdræ Antidotum succurrere Nicolaus affirmat. Quapropter quandocunq; vox Cinnabaris in Nicolai compositionibus occurrit, semper per eam pharmacopœis Symphytum, vel vt ipsi nominant, Consolidida maior, vel Rubia tinctorum appellata, intelligi debet. Id quod in prima æditione non animaduertam.

l Hermodactyli.) Hic iterum per hermodactylum accipiendum, quod Arabibus & officinis Behen dicitur, vt supra in aurea Alexandrina annotauius.

Mellis adijciendi quantitas. Conficiendi modus Aëtij.

m Mellis ætici quod satis est.) Vt scilicet singulis vncijs specierum, ternas vncias mellis adijciamus. Quod si itaque supputaueris species, sumendæ erunt, ni fallor, mellis optimi odorati lib. vna, & dimidia, cum vnc. tribus. Aëtius Esdræ hunc conficiendi modum præscribit. Arida omnia cum croco, castorio, ac hedychroo tundito, & per angustissimum cribrum excutito: Opium verò, myrrham, hypocistidem, bdellium, lycium, ammoniacum in vino macerato. Tragacantham verò per se macerato. Sequenti die rosas Nerij & Serin terito & vnito, ac tragacanthæ similiter probè trita: reliqua trita adijcito, & cum succo Arthemisiæ vnito: mel quoq; despumatum ac tepesfactum sæpe instillato, ne tragacantha exarescat. Postea arida tusa inspergito, sufficienterq; vnita probè contegito. Sequentibus verò diebus septem aut nouem in sole terito, & vasis vitreis excipito.

DIACODION,

Nicolai Myrepsici.

XIII.

Diacodion confert ad omnem cœliacum affectum, item dysentericis, febricitantibusq; ex aqua pluuiali data: in qua spodium, rhu culinarium, myrtus, & stillaticius rosarum liquor inferbuerit. Item prodest ijs quibus tenui defluxione à capite deuoluta tussis excitatur, & quibus venter acria, & biliosa excernit. Præterea calidæ intemperiei, & cholera laborantibus, nec non per uigilso vexatis. Habet capitum papauerum candidorum, neque viridium neque aridorum, integrorum cum exteriori cortice, tredecim. Rosarum rubearum, drach. duas, & dimidiam. Croci, acaciæ, glycyrrhiæ, añ drach. vnam. Boli armenij, vnc. dimidiam. Cinamomi, symphyti, hypocistidis, balaustiorum, añ drach. vnam. Baccarum myrti, vnc. vnam. Corallialbi & rubei, rhois culinarij, sanguinis draconis, rhois syriaci, añ scrup. duos. Seminis portulacæ, drach. dimidiam. Capita prædictorum papauerum in aqua pluuiali, donec dimidii eius absumatur,

absumatur, coquito: prius tamen in aqua illa, in qua coquentur, capitibus ^b per biduum maceratis. Dein per ^c saccum colato, & adijcito ^d mellis myrtini lib. vnam, & dimidiam, ac probe subacta iterum coquito, ad mellis consistentiam. Postea deposito ab igne vase, species tenuissimè tritas inijcito, & bene subacta in vase recondito. Datur pondere drachmarum quatuor aut sex.

ANNOTATIONES.

^a Hoc Diacodiôn medicamento, potius quàm Ioannis Mesuæ Damasceni vtendum est, quòd cum eo quod Actuarius describit planè conueniat: & ad vitia illa, ad quæ adhibendum esse diximus, efficacissimum sit. Ita verò à capitibus papauerum, quæ Græcis κωδία dicuntur, nominatum est.

^b Per biduum.) In Græco Nicolai codice manuscripto, tempus macerandi capita papauerum non est expressum: ita vt suspicio sit, codicem hoc loco esse mutilum, præsertim quum in Actuario discretè sit id ipsum significatum, qui biduum constituit: & in latinis quoq; Nicolai codicibus, qui triduum definiunt.

^c Per saccum colato.) Græcè est σακκίλιον. Sciendum igitur, σακκίλιον & σακκίλιον frequens esse non solum apud Nicolaum, sed & Galenum, verbum: hoc est, per saccum colare. Hac colandi ratione frequenter in decoctis, quæ per cocturam aut ad tertias, aut ad dimidias reddita sunt crassiora, quo liquidiora euadant, vtimur. Eandem ob causam vina etiam olim per saccum transmittabant. Et hodie, aromatis in saccum inditis vinum hoc modo paratur, quod vulgò Claretum & Hippocras vocatur.

^d Mellis myrtini.) Mel verò myrtinum ita conficitur: Duabus lib. mellis optimi despumati, admisce succi baccarum myrti, Myrtillos nominant Seplassæ, lib. vnam, & ad succi consumptionem coquito. Quia verò ad nos bacca illæ virides & recentes non afferuntur, vtendum eorundem decocto erit ad Myrtini mellis confectionem.

Dia codiôn
vnde dictum.

Per saccum
colare.

σακκίλιον.

Claretum.

Hippocras.

Mel myrtinum.

DIALIBANV.

Nicolai Myreplici.

XIIII.

Dialibanu, id est, Antidotus è thure: facit ad eos qui angina correpti sunt, asthmaticos item, nephriticos, & guttatim mingentes. Destillationes sanat, & ilei dolorem ex vino albo data mitigat. Accipit castorij, opij, hyoscyami, añ drach. quatuor. Casia lignæ, pæoniæ, styracis, piperis longi, folij, croci, ^b thuris masculi, añ drach. duas. Rhei pontici, amomi, añ drach. vnam, scrup. duos. Myrrhæ, drach. vnam, & dimidiam. ^c Spicæ Indicæ, pyrethri, euforbij, piperis albi, añ drach. duas, & dimidiam. Millis atticis despumati, quod satis est. Datur pondere drachmæ vnus aut drachmarum duarum cum uino albo calido, cui thus, aut saluia incocta sit.

ANNOTATIONES.

^a Dialibanu.) Sic enim proferendum, non vt vulgus consuevit, Diaolibanum. Neq; Dialibanu, enim ἡ δία λιβάνου aliud sonat, quàm antidotus è thure: vt interpretati sumus. λιβάνου enim λιβανου.

thus est Græcis. Et conuenit hæc descriptio cum ea quæ est apud Actuarium.

^b Thuris masculi.) Thus masculum, Dioscoride autore, album est: quum frangitur intus pingue, in suffitu statim ardens, suapte natura rotundum, seu in rotundos globulos singulos, aut geminos testiculorum forma concretum. Hinc masculi cognomen accepit.

^c Spicæ Indicæ, & pyrethri.) In græco Nicolai manuscripto codice hæc duo medicamenta desiderantur. Sed ex Actuario & alijs latinis Nicolai codicibus adiecta sunt. Non est verò dubium, quin Græcus Nicolai codex hoc loco mutilus sit.

Thus masculum.

REQUIES.

Nicolai Myreplici. num. 205.

XV.

Requies ^a ad febres continuas & ardentes, omnemq; febrilem affectum, ad febres deniq; acutas confert. Est autem utilis, temporibus & pulsibus manuum inuncta, accordis dolorem mitigat, somnumq; conciliat. Recipit rosarum, violarum, añ ^b drachmas tres. Opij, hyoscyami, feminis ^c papaueris, mandragoræ, ^d intybi, lactucæ, portulacæ, & psyllij seminum, nucis moschatae,

Q iij cina-

cinamomi, zingiberis, añ drachmam vnam, & dimidiam. Santali albi & rut-
bei, & spodij, tragacanthæ, añ scrup. duos, grana quinque. f Sacchari candi,
drach. vnâ. & Sacchari & stillaticij rosarum liquoris, quantum satis videbitur.
Datur castaneæ quantitate, ex Serapio violato.

ANNOTATIONES.

Requies cur dicta. a *Requies*) Sic appellata est ab effectu, quod dolorem obtundat ac mitiget, caloremq;
februm mitiorem reddat. & ijs qui hanc sumunt, requiem afferat.

b *Drachmas tres.*) Hoc pondus in græco Nicolai codice desideratur, ex latinis autem
est à nobis adiectum.

Papauer. c *Papaueris.*) Quoties Papaueris simpliciter & citra adiectionem mentio fit, semper al-
bum inaudiendum erit. Hoc itaq; loco semen papaueris albi sumendum.

Intybum. d *Intybi.*) Latini Nicolai codices Scariolæ habent. Quum verò Intybum simpliciter
prolatum non sit, nisi ea herba quæ corrupta voce officinis Endiuiâ dicitur, huius potius
quàm Scariolæ semen hic vsurpandum erit. Quamquam quum vtriusq; eadem sit facultas,
parum refert vtrius semen accipias.

e *Zingiberis.*) Eius in latinis Nicolai codicibus nulla fit mentio. Tamen quum eius di-
fertè Græcum exemplar manuscriptum mentionem faciat, & ad frangendam frigidori-
um ac stupefacientium, quæ præcedunt, vehementiam conferat, omittendum non esse
iudico. Vocat autem Myrepsus κικιμπερι.

z *Spodij.*) Non est cur hoc loco per Spodium Græcorum intelligamus, sed id potius
quod Ebur vsum appellatur. Nam hoc Myrepsi tempore, vt hodie adhuc Spodium no-
minabant medici. Scio hoc loco me à Francisco Alexandro notari, quod relictis veteribus
ex Myrepsio antidota erigam: sic enim loquitur: pertinaciter nimis, magisq; quàm deceat.
Non est igitur vt hanc contumeliam atq; calumniam tacite præterire possim aut debe-
am. Siquidem quod veterum Græcorum compositiones relinquo, non fit quod illos con-
temnam, quandoquidem primus ferè fuerim, qui ad eos, tanquam ad fontes, medicos
reuocare studuerim: sed quum eas duntaxat compositiones quæ in nostris officinis sunt
vilitate referre, & quidem è fontibus instituerim, factum est, vt paucas admodum vete-
rum attigerim. Vtinam verò aliqua etiam eorundem in vsum reuocentur. Quare opta-
rem Alexandrum in suis reprehensionibus non raro fuisse circumspiciorem.

Saccharum candi. f *Sacchari candi.*) In latinis codicibus desideratur. Non est autem omittendum, quod
in græco sit κωντις. Saccharum autem candi solemne est Nicolao, vt κώντιον appellet, vt ali-
bi fultius ostendimus.

g *Sacchari.*) Alij codices habent, Mellis quod satis est. Sed quum in græco Nicolai codi-
ce sit σαχάρτος, & hæc antidotus maximè febribus continuis & ardentibus conferat, cum
saccharo, & stillaticio rosarum liquore hanc potius, quàm cum melle, cui cal-faciendi fa-
cultas inest, vt conficiamus præstat. Cæterum neq; hæc antidotus, neq; ea quæ sequitur
philonis in Desfennio integra est, idèd hortor pharmacopolas omnes, ne in parandis com-
positionibus eius præscriptum sequantur. Quod semel hic monuisse satis sit.

PHILONIVM * GALENI.

XVI.

PHilonis antidotus pollet contra colicos cruciatus, iccoris, & lienis. Calcu-
lo renum, & difficultate lotij laborantibus auxiliatur. Phlegmonem costa-
rum, pleuritimæ, & omnem intestinorum dolorem leuat. Datur stomachicis,
nausea vexatis, vomituriensibus. & vellicato mordicus ventriculo, singultientibus,
dissolutis in quotidiana febre, sanguinem excreantibus, tabidis, tussientibus,
destillatione q; laborantibus. Somnū accersit. In summa, medicamentum
est, quod mirificè dolorem sopit. Habet croci, drach. quinque. Pyrethri, eufor-
bij, spicæ nardi, añ drach. vnam. Piperis albi, hyoscyami, añ drach. viginti.
Opij, drach. decem. Mellis despumati optimi, quod satis est. Datur Ponticæ
nucis quantitate.

Datur Pon-
tica nucis
quantitate.

ANNO-

a Galeni.) Sic appellamus, non quòd à Galeno compositum sit, sed quòd id ipsum ex Philonis philosophi & medici Tharsensis sententia Galenus, libro nono de compositione medicamentorum localium prodiderit. Recenset & hanc Nicolaus Myrepsus Sectione prima, Antidoto 243. Actuarius item ac Paulus, sed ponderibus variatis. Quare hoc quod nunc descripsimus, legitimum est philonium: etsi alia duo quæ sequuntur hætenus, fuerint usitata. Et Galenus loco iam citato, hoc ipsum tanquam probè compositum à philone, laudat, eiusque compositionis rationem exponit, quam quivis ex illo cognoscere poterit

PHILONIVM *a* MAIVS, *b* SIVE ROMANVM.

Nicolai Myrepsici, numero 303.

XVII.

Philonium Romanum, idem quod præcedens potest. Accipit piperis albi, hyoscyami, añ drach. quinq. Opii, drach. duas, & dimidiã. *c* Casia lignea, drach. vnam, & dimidiã. Seminis apij, drach. vnam. Petroselini, fœniculi, dauci Cretici, añ scrup. duos, grana quinq. Croci, scrup. dimidium. Spicæ nardi, pyrethri, zedoaria, añ grana quindecim. Cinamomi, drach. vnam, & dimidiã. Euphorbij, *d* myrrhæ, castorij, añ drach. vnam. Mellis optimi, quod satis est. Datur nucis auellanae quantitate.

ANNOTATIONES.

a Maius.) Sic vocarunt, quòd ex pluribus quàm præcedens, ab ipso Philone compositum, constat medicamentis. Nam præter ea quæ Philo prodidit, pleraque alia adiecta sunt, ut ex vtriusque collatione liquidò patet.

b Romanum.) Dicitum esse nonnulli putant ab Auicenna, Canone quinto, summa tract. 1. quòd Romæ sit à Philone conditum hoc medicamentum. Mihi alia ratione sic esse vocatum videtur. Nam etsi Philo, qui Tharsensis, ac diui Pauli compatriota, adeoque civis Romanus fuit, Romæ fortassis medicinam fecit, illicque hoc conficit medicamentum: tamen non idèd Romanum dici potuit, quòd plurimum sit immutatum, nec tale existat quale ipse composuit. Quapropter Romanum potius est nominatum, quòd post Philonem medici Romani aliqua simplicia adiecerint, & deinde pro Philonis Antidoto, hoc ipso Romæ uti cœperunt, indeque Romanum dixerunt.

c Casia lignea.) Casia lignea, semen petroselini, opij, fœniculi, dauci Cretici, zedoaria, cinamomum, myrrha, & castorium, in Philonis compositione non fuerunt, sed à posteris adiecta sunt omnia.

d Myrrha castorij.) Hæc duo medicamenta in latinis Nicolai codicibus desiderantur, pro ijs Costum substituentibus. Nos autem illa ex græco Nicolao adiecimus, idque ut faceremus, Galenus nos monuit: qui loco paulo antè indicato disertè scribit, alios myrrham & castorium admiscuisse. Quapropter hæc descriptio Philonij Romani, quam nos afferimus, integra est, ut quæ omnia à Philone prodita medicamenta habeat: tum etiam ea quæ ab alijs esse adiecta, Galenus memoriæ prodidit. Quæ in græco Nicolao manuscripto est, mutilam esse constat, ut quæ opium, quod maxime requiritur, non habeat. Est & ea quæ in latinis habetur codicibus, manca, ut quæ Myrrham & castorium omiserit.

Nos itaque collatione vtrorumque codicum hanc perfecimus, qua deinceps pharmacopœi pro Romano, cæteris abiectis, uti debent.

PHILONIVM PERSICVM.

Ioannis Damasceni.

XVIII.

Q iiij

PHI.

Philonium^a Persicum ad sanguinem vñdecunq; manantem confert. Quapropter menses immodicè erumpentes, hæmorrhoidas, & cruentas excretiones per inferna: itemq; sanguinis sputum compescit, ac fœtum in vtero retinet. Recipit^b piperis albi, hyoscyami, añ drach. viginti. Opij, terræ sigillatæ, añ drach. decem. Lapidis hæmatitis, croci, añ drach. quinq;. Castorij, spicæ, euforbij, pyrethri, margaritarũ non perforatarum, succini, zedoariæ, doronici, d^c pastillorum ramich, añ drach. vnam. e^c Succisemperuiui, scrup. vnum. Mellis rosacei optimi, quod satis est.

ANNOTATIONES.

*Persicum.
Cordus er-
vat.*

a Persicum.) Sic dictum putatur, quod à Persis inuentum sit.

*Matthioli
sententia
improbata.*

b Piperis.) Cordi medicamentarius liber, & omnia Mesuæ, quæ uidi, exemplaria, legunt Papaueris, sed mendosissimè. Scribendum enim erit, vt nos emendauimus, Piperis. Quod in primis ex Auicenna liquet, qui Philonium illud itidem describit, atq; hic disertè Piperis albi mentionem facit. Accedit huc, quod in nulla alia Philonij descriptione Papaueris mentio fiat: & quod piper inter ea quæ opij vehementiam refrenent, numeretur. Nec est cur quispiam hic Matthioli sequatur sententiam, qui lib. 5. suarum epistolarum medicinalium me nō rectè Cordum reprehendisse scribit, quod nō piper, sed papauer album imponendum sit, ita enim habere Mesues codicem, qui ad manus est. Id quod non sine ratione factum videtur, quod vbi sanguis abrupto vase fluat, nullo pipere opus sit, sed eorum quæ sua frigida vi, sanguinem crassiore reddant, & fluxionē sistant. Rectè itaq; faciunt, vt mea fert opinio, qui piper negligentes, papaueris semē addunt. Nam quum ad coercendam opij maliciam, & croci & castorij satis excipiat antidotus, non video cur opus sit addere piper, vt magis incalescat, vbi opus sit potius refrigeratione. Hæc est Matthioli, bella mē hercle, qua meam impugnat sententiam, ratio, quam facile in ipsum retorquebo. Nam quod dicit ita habere Mesues codicem qui ei ad manus est, probè, etiam tacente Matthiolo, noueram, vt qui dixerim disertis verbis, omnia Mesues exemplaria sic habere. Quod verò subiicit, id non factum esse citra rationem, quod scilicet vbi rupto vase emanat sanguis nullo pipere opus sit, sed medicamentis frigidis sanguinem incrassantibus & fluxionem sistentibus, ridiculum utiq; est. Cur enim Matthiolus eadem ratione ex philonij istius compositione non etiam Euforbium & pyrethrum, quorum vtrunq; pipere calidius est, abijciendum esse censet? Accedit, quod Philo Tarsensis suum quoq; philonium laudat, & vtile esse sanguinem excreantibus tradit, quum tamen illius compositionem non solum piper, sed & pyrethrum atq; Euforbium ingredientur: Quum itaq; persicum philonium ad exemplum Tarsensis sit compositum, & in eo hyoscyami & opij tantum mentio fiat, qua igitur de causa huic Matthiolus, motus quidem exemplaris deprauati autoritate, papaueris albi semen admiscendum esse contendit? quum tamen Auicenna, ex quo Mesuæ suum hoc philonium, vt alia ferè omnia, mutuatus est, & ad verbum descripsit, vt illa inter se collata euidentissimè monstrant, piper album, non papauer, miscuerit. Rectè igitur faciunt, qui Matthioli friuolis & nullius momenti rationibus contemptis, papauer album negligentes, piper album adijciunt, quum falsissimum sit quod ipse dicit, ad opij maliciam corrigendā coercendamue croci & castorij sufficere misturam. Quum enim hyoscyami albi semen pondere drachmarum viginti, opij autem drachmarum decem huic compositioni indantur, & croci atq; castorij vna duntaxat drachma addatur, fieri nequit vt tantilla portio tantam opij & hyoscyami quantitatem refrenare queat, piper quoq; adiectum est. Vt sole clarius sit, Matthioli sententiam esse falsam, & in hoc tantum productam, vt me de errore accusandi rationem haberet, & superior alijs videretur. Sed est iam satis nota omnibus Matthioli arrogantia est, vt opus non sit.

*Succinum.
Pastilli Ra-
mich.
Succus sem-
peruiui.*

c Succini.) Officinæ Charaben, vt libro primo indicatum est, nominant.

d Pastillorum Ramich.) Descriptionem illorum pete ex sectione de Pastillis.

e Succisemperuiui.) Mesuæ Caphuram, vel (vt ipse loquitur) Camphoram habet. Quia verò Caphura, quæ bituminis species est, refrigerare nequit, sed potius calefacit, vt in Commentarijs nostris super nonum Galeni de Simplicibus medicamentorum facultatum librum demonstrauius: ideo è contextu hanc ipsam eiecimus, & pro ea Semperuiui succum substituimus. Id quod in multis etiam alijs compositionibus fecimus.

PERORATIO.

Hactenus confectiones magnas, & Opiatas vulgò vocatas, descripsimus sedecim. Quas utiq; sufficere arbitramur, ne scilicet nimia harum copia fiat, vt vel negligenter à pharmacopœis parentur, aut neglectæ iaceant, raroq; in vsum medicum veniant. Nam quod sæpe diximus, præstat habere paucas, & eas quidem diligenter constructas, quàm plures nulla nec arte, nec diligentia compositas.

DE